

BORÇLAR KANUNUNA GÖRE ÖN ÖDEMELİ TAKSİTLE SATIŞ SÖZLEŞMESİ*

THE CONTRACT OF HIRE PURCHASE WITH ADVANCE PAYMENT ACCORDING TO THE CODE OF OBLIGATIONS

Mehmet AKÇAAL**

Özet: 6098 sayılı Borçlar Kanununda, 818 sayılı eski Borçlar Kanunundan farklı olarak, *ön ödemeli taksitle satış sözleşmesi* açıkça düzenlenmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde *ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinin* tanımı, unsurları ve hukukî niteliği; üçüncü bölümünde benzer diğer sözleşmeler ile karşılaştırılması; dördüncü bölümünde çeşitleri; beşinci bölümünde hükümleri; altıncı bölümünde görevli, yetkili mahkeme ile tahkim ve son bölümünde sona ermesi incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: 6098 sayılı Borçlar Kanunu, satış sözleşmesi, ön ödemeli taksitle satış, kısmî ödemeli satışlar.

Abstract: The contract of hire purchase with advance payment is put in order clearly in the Code of Obligations no 6098 differently from the former Code of Obligations no 818. The definition, the elements and the legal characteristic of the contract is analyzed at the second chapter of the study. After that, the comparison of the contract with the other similar contracts is explained at the third chapter. Then, the species of the contract are described at the fourth chapter. And the provisions of the contract are researched at the fifth chapter. Moreover, the competence, the venue and the arbitration is analyzed at the sixth chapter. Finally, the termination of the contract is depicted at the last chapter.

Keywords: The Code of Obligations no 6098, sales contract, the hire purchase sale with advance payment, the sale with partial payment.

* Bu makale, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Prof. Dr. Mehmet AYAN danışmanlığındaki seminer çalışması esas alınarak hazırlanmıştır.

** Arş. Gör., Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medenî Hukuk Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi.

1. GİRİŞ

İkinci Dünya Savaşından sonra meydana gelen iktisadî gelişmeler ve buna bağlı olarak üretimin hızla artması tüketim toplumlarının oluşmasına sebep olmuştur. Bu tür toplumlarda ekonomik yapı, bireyin mali gücünü aşacak şekilde tüketim halkalarına dahil olmasını zorunlu kılmaktadır¹. Bu zorunluluğun bir sonucu olarak tüketime katılan bireylerin aldıkları malın karşılığı olan bedelleri ödeyebilmeleri için “kısmî ödemeli satışlar” a duyulan ihtiyaç gün geçtikçe daha da kendini hissettirmektedir. Kısmî ödemeli satış türlerinden olan ve taksitle satışın satıcı bakımından oluşan sakınca ve risklerini önlemek amacıyla ortaya çıkan² “ön ödemeli taksitle satış”, 6098 sayılı Borçlar Kanunu ile birlikte daha da ön plana çıkmış bulunmaktadır.

Söz konusu sözleşmenin pek çok yararı mevcuttur. Günümüz ekonomisinde bu tür satışların en önemli yararlarından biri, kısıtlı maddi imkânları bulunan ve aylık kazançları peşin alıma yetmeyen bireylere ihtiyaçlarını temin edebilme imkânı bahşetmeleridir³. Ayrıca, alıcılar, ön ödemeli satışlar sayesinde sürekli gelişen teknolojiye istifade edebilme imkânına kavuşurlar. Bu imkân ise, toplumun yaşam standartlarına ve refah seviyesine olumlu bir biçimde katkı sağlar⁴.

Ön ödemeli satışların bir diğer yararı da ekonomiye yapacağı katkıdır. Bu satış türü sayesinde alıcı olabilecek kesim genişler. Böylece üretim artar, ürün maliyeti katlanılabilir düzeye kadar düşer ve bunun sonucunda da alıcıların kalite yönünden korunması sağlanır⁵.

Ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinde, satıcının satılanı alıcıya devretme borcu ancak bedelin tamamen ödenmesinden sonra muaccel

¹ Akünel, Teoman, “Mukayeseli Hukukta Taksitle Satım Sözleşmelerinde Alıcıyı Korumaya Yönelen Tedbirler”, *Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Yeni Seri, Y. 6, S. 9, 1972, s. 79.

² Ozanoğlu, Hasan Seçkin, Tüketicinin Korunması Açısından Taksitle Satım Sözleşmesi, Ankara 1999, s. 153, dn. 215; Kuntalp, Erden, Ard Arda Teslimli Satım Akdi, Ankara 1968, s. 35; Ünlütepe, Mustafa, Türk Borçlar Kanunu Hükümleri Çerçevesinde Taksitle Satım Sözleşmesi, İstanbul 2011, s. 100.

³ Çörtoğlu, Sahir, “Tüketicinin Korunması Yönünden Taksitle Satım Sözleşmeleri”, *Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Dergisi*, C. 6, S. 1-2, 1974, s. 262, Ansay, Tuğrul, Türk Borçlar Kanununa Göre Taksitle Satışlar ve Satıcı, Ankara 1954, s. 5.

⁴ Atasoy, Ömer Adil / Taşkın, Mustafa / Acar, Hakan, Tüketicuyu Koruma Hukuku, Eskişehir 1997, s. 133.

⁵ Çörtoğlu, 263.

hâle gelir. Bu durum ise, ön ödemeli taksitle satışın satıcı bakımından ortaya çıkan en önemli yararlarından birine imkân tanır. Buna göre, satıcı, mülkiyetini alıcıya naklettikten sonra satılanın bedelini elde edememe gibi bir sorunla karşılaşmayacaktır.

Satıcı bakımından bir diğer yarar da arzın talebi karşılamakta yetersiz kalması ihtimalinde gerçekleşir. Böyle durumlarda satılanın devre hazır hâle getirilebilmesi bakımından, bu sözleşme türü, satış bedelinin tamamen ödenmesine kadar satıcıya belli bir vade tanır.

Alıcı bazen sözleşmenin yapıldığı andan sonraki bir tarihte sözleşme konusu şeye ihtiyaç duyabilir. Evlenecek çiftlerin çeyiz hazırlıkları bu duruma örnek teşkil eder. Düğün hazırlığındaki çiftler ileri bir tarihte yapacakları düğünden önce kısım kısım gerçekleştirecekleri ödemelerle eşya ihtiyaçlarını karşılamayı talep edebilmektedir. Sözleşmenin yapıldığı andan sonraki bir tarihte teslim alınması icap eden şeylerin satışına ilişkin bu tür alım-satım ilişkileri, ön ödemeli taksitle satış sözleşmeleri sayesinde mümkün olur.

Ön ödemeli taksitle satışların yaygınlaşmasının yararları ile birlikte bazı sakıncaları da vardır. Bu kapsamda tasarruf kabiliyeti sınırlı olan kesimlerin bu sözleşme türü sebebiyle ödeme imkânlarını aşacak şekilde borçlanmaya gitmeleri mümkündür⁶.

Ayrıca, bu tür satışlarda bedel kısım kısım ifa edildiği için, satıcılar, peşin satışlardan daha yüksek bedeller talep etme eğilimi gösterebilirler. Bu durum ise satılanın bedelinin önemli oranda artması ile sonuçlanabilir⁷.

Bu sözleşme türünde, yukarıda da ifade edildiği üzere, satıcı, bedelin tamamen ödenmesinden sonra satılanı alıcıya devretmeyi üstlenmektedir. Bu noktada bedelin tamamen ifa edilmesine rağmen satıcının sözleşme konusunu teslim etmemesi hâlinde alıcının sözleşmeden beklediği menfaatin karşılık bulamamasının da mümkün olduğu ifade edilmelidir.

⁶ Her ne kadar Borçlar Kanununda söz konusu sözleşme türü için alıcının zor durumda kalmasını önleyecek haklar öngörülmüş olsa da böyle bir tehlike her zaman imkân dâhilindedir.

⁷ Atasoy / Taşkın / Acar, 134; Çörtoğlu, 264.

Yukarıda yarar ve sakıncaları belirtilen ön ödemeli taksitle satış sözleşmelerinin uygulamada arz ettiği önemi dikkate alan kanun koyucu, 6098 sayılı Borçlar Kanununda, 818 sayılı eski Borçlar Kanunundan farklı olarak, bu sözleşme türüne de yer vermiştir. Kanun koyucu, “Ön Ödemeli Taksitle Satış Sözleşmesi (BK. m. 264-272)”ne, “Özel Borç İlişkileri” başlıklı İkinci Kısımın “Satış Sözleşmesi” başlıklı Birinci Bölümü kapsamında yer vermiştir. Buna göre, söz konusu sözleşme, bu bölümde “Bazı Satış Türleri” başlıklı Dördüncü Ayırımın “Kısmî Ödemeli Satışlar” başlığı altında “Taksitle Satış (BK. m. 253-263)” ile birlikte düzenlenmiştir. Ayrıca, Borçlar Kanununun 273 üncü maddesinde ön ödemeli taksitle satış ve taksitle satış bakımından bir de ortak hüküm maddesine yer verilmiştir.

Ön ödemeli taksitle satış sözleşmesine Borçlar Kanununda 9 maddelik bir yer ayrılmıştır. Bu kapsamda Borçlar Kanununun 264 üncü maddesinde sözleşmenin “Tanımı, Şekli ve İçeriği”; 265 ilâ 268 inci maddeleri arasında “Tarafların Hak ve Borçları”; 269 ilâ 271 inci maddeleri arasında “Sözleşmenin Sona Ermesi” ve 272 inci maddesinde hükümlerin “Uygulama Alanın Sınırlanması” hususlarına yer verilmiştir.

2. ÖN ÖDEMELİ TAKSİTLE SATIŞ SÖZLEŞMESİNİN TANIMI, UNSURLARI VE HUKUKÎ NİTELİĞİ

I- Terim Sorunu ve Tanımı

Ön ödemeli taksitle satış sözleşmesi teriminin karşılığı olarak literatürde farklı terimler tercih edilmektedir⁸. Bu durumun bir yansıması- nı da öğretide gözlemlemek mümkündür. Söz konusu sözleşme türü- nün karşılığı olarak öğretide “tasarruf suretiyle satım (ön ödeme suretiyle satım)”⁹, “taksitler hâlinde ödenen peşin tediye satış”¹⁰, “ön ödemeli taksitle satış sözleşmesi”¹¹ ve “ön ödemeli satım sözleşmesi”¹² gibi çeşitli terimler ter-

⁸ Giger, Hans, Berner Kommentar, Kommentar zum schweizerischen Privatrecht, Bd. VI, 2. Abt. 1., Teilband, 4. Abschnitt Besondere Arten des Kaufes, Art. 222-236 OR., Bern 1999, s. 477; Ünlütepe, 100, dn. 119; Ozanoğlu, 153, dn. 215.

⁹ Kuntalp, 35; Feyzioğlu, Feyzi Necmeddin, Borçlar Hukuku, Akdin Muhtelif Nevileri (Özel Borç İlişkileri), C. I, 4. Baskı, İstanbul 1980, s. 34.

¹⁰ Zweifel, Von Paul, Kısmî Ödemeli Satışların Yeni Tanzim Şekli, (Çev. Bediî Eğilmezler), AD. S. 1-2, 1963, s. 1306.

¹¹ Atasoy / Taşkın / Acar, 150.

¹² Ozanoğlu, 153. Aynı yönde bkz., Gümtüş, Mustafa Alper, Borçlar Hukuku, Özel Hükümler, C. I, İstanbul 2012, s. 176.

cih edilmektedir. Borçlar Kanununda ise söz konusu sözleşme türünün karşılığı olarak “ön ödemeli taksitle satış sözleşmesi” terimi kullanılmıştır.

Ön ödemeli¹³ taksitle satış sözleşmesi, İsviçre Borçlar Kanununa 23.03.1962 tarihli değişiklikle dahil edilmiş olup, 227a ile 227i maddeleri arasında düzenlenmiştir¹⁴. Söz konusu hükümlerden 227a maddesi bu sözleşmenin tanımını içermektedir. Buna göre, “ön ödemeli satış bir akiddir ki, bununla taraflardan biri, miktarı önceden tespit edilmiş bir parayı taksitle ödemek, buna mukabil diğer taraf da bu taksitler muayyen bir miktarı bulunca¹⁵, akide tayin edilmiş bulunan veya alıcının o sırada belirteceği bir eşyayı teslim etmek yükümü altına girer”¹⁶.

Ön ödemeli taksitle satış sözleşmesine ilişkin doğrudan bir düzenleme, Borçlar Kanunundan önce mevcut değildi¹⁷. Buna paralel olarak söz konusu sözleşmenin mevzuatımızda herhangi bir tanımı da yer almamaktaydı. Ancak, ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinin tanımı, ilk kez Borçlar Kanununda açıkça hükme bağlanmıştır. Söz konusu sözleşmenin tanımına, şekline ve içeriğine ilişkin düzenlemelere yer

¹³ Ön ödeme yükümünün tanımına hukukumuzda sadece 25.05.1995 Tarih ve 21940 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı’nın TRGKM-94/2-3 no’lu “Taksitli, Kampanyalı ve Kapıdan Satışlar Hakkındaki Uygulama Esaslarına Dair Tebliğ’in “Tanımlar” başlığını taşıyan 2 nci maddesinde yer verilmektedir. Buna göre, ön ödeme, “Malın tüketiciye tesliminden önce tüketici tarafından satıcıya satış fiyatının, sözleşmede belirtilen oranda ödenen kısmını” ifade eder. Ancak, aynı tebliğin 6 ncı maddesinin ilk fıkrasında “Sözleşmelerde aksine hüküm konulmadıkça ön ödeme tutarı malın satış fiyatının %40’ından fazla olamaz” şeklinde yer alan hüküm dikkate alındığında, Borçlar Kanununda yer alan ön ödeme kavramı ile söz konusu Tebliğde yer alan ön ödeme kavramı arasında belirgin bazı farkların olduğu da belirtilmelidir. Atasoy / Taşkın / Acar’a göre ise, ön ödeme, sözleşmede yer alması zorunlu olan ve tarafların mal veya hizmetin teslim ve ifasından önce semene mahsup olmak üzere ödenmesini kararlaştırdıkları bedeldir (age.152).

¹⁴ Honsell, 168; Akünal, 80, dn. 8.

¹⁵ “Bu taksitler muayyen bir miktarı bulunca” ifadesi gereğince İsviçre Borçlar Kanuna göre bir ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinden söz edilebilmesi için taksitlerin muayyen bir bedele ulaşmasının yeterli olduğu anlaşılmaktadır. Ancak, Türk Hukuku bakımından bir ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinden söz edilebilmesi için, ön ödemelerin tamamen ödenmesinin Kanunda şart olarak öngörülmediği ifade edilmelidir (BK. m. 264/I).

¹⁶ Kuntalp, 151, dn. 153; Atasoy / Taşkın / Acar, 150-151.

¹⁷ Bu hususta, 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun 7 nci maddesinde düzenlenen “Kampanyalı Satışlar”ın, bir ön ödemeli satış çeşidi olduğuna, ancak söz konusu satıştan bazı farklarının da bulunduğu dair görüş için bkz., Zevkliler, Aydın / Havutçu, Ayşe, Özel Borç İlişkileri, 9. Baskı, Ankara, 2007, s. 89.

verilen Borçlar Kanununun 264 üncü maddesinin ilk fıkrasına göre, *“ön ödemeli taksitle satış, alıcının taşınır bir malın satış bedelini önceden kısım kısım ödemeyi, satıcının da bedelin tamamen ödenmesinden sonra satılanı alıcıya devretmeyi üstlendikleri satıştır”*¹⁸.

Bundan hareketle, ön ödemeli taksitle satış sözleşmesi, bir malın para ile mübadelesini amaçlayan, tam iki tarafa borç yükleyen ve bu sözleşme hakkındaki emredici hükümlere aykırılık içermeyen, satıcı bakımından, alıcıya taşınır bir malı bedelin tamamen ödenmesinden sonra devretmek, alıcı bakımından ise para edimini kısım kısım ödemek yükümlülüğü yükleyen bir sözleşme olarak tanımlanabilir.

II- Unsurları

A) Satış Bedelinin Kısım Kısım Ödenmesinin Kararlaştırılmış Olması

Bir ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinden bahsedebilmek için alıcı tarafından satış bedelinin önceden kısım kısım ödenmesinin kararlaştırılmış olması gerekmektedir (BK. m. 264/I). Gerçekten de bedelin, satılanın alıcıya devrinden önce¹⁹ kısım kısım ödeneceğine dair bir anlaşma söz konusu sözleşmenin ön planda yer alan bir niteliğini ifade etmektedir²⁰.

Ayrıca, kısım kısım ödemeye ilişkin tarafların irade beyanları arasında ortaya çıkan uyumun sadece faiz gibi talî edim yükümlülükleri ya da devir ve taşıma giderleri (BK. m. 211) gibi yan edim yükümlülükleri bakımından öngörüldüğü durumlarda ön ödemeli taksitle satış

¹⁸ Bu kanunî tanımın uygulamaya yol göstereceği şüphesizdir. Ancak, söz konusu tanımın esasen sözleşmedeki aslı edim yükümlülüklerini belirtmekte sınırlı kaldığı da ifade edilmelidir. Aynı yönde Giger, 477. Gümüş’e göre, ön ödemeli taksitle satış, alıcının satılanın tesliminden önce bedelin belirli bir miktarını taksitler hâlinde ödemesinin kararlaştırıldığı taşınır eşya satışı türüdür (age., 223).

¹⁹ Kanun koyucu ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinde alıcının, satılanın kendisine devrinden önce satıcıya satış bedelini kısım kısım ödemesine ilişkin yükümlünü kabul etmek suretiyle, alıcı bakımından bir ön edim yükümü öngörmüş bulunmaktadır. Ozanoğlu, 46.

²⁰ Ünlütepe, 101-102. Söz konusu unsur, ön ödemeli taksitle satış sözleşmesini diğer sözleşmelerden ayıran noktalardan biridir. Buna göre, meselâ taraflar bedelin kısım kısım değil de, bir bütün olarak daha sonraki bir tarihte ödenmesini kararlaştırmışlarsa, bu durumda ön ödemeli taksitle satıştan değil, veresiye satıştan söz edilebilir. Feyzioğlu, 150.

sözleşmesinden söz edilemez. Çünkü, Kanunda açıkça herhangi bir edimin değil, satış bedelinin kısım kısım ödenmesinin kararlaştırılmış olması gerektiği ifade edilmiştir (BK. m. 264/I). Dolayısıyla, söz konusu uyumun, aslî edim yükümlülüğü niteliğindeki satış bedeline ilişkin olması gerekmektedir²¹.

Öğretide, malın tesliminden önce yapılan ödemeler taksit olarak kabul edilmemekte, ancak teslimden sonra yapılan ödemeler taksit olarak nitelendirilmektedir²². Bu görüş esas alınrsa, ön ödemeli taksitle satıştaki kısmî ödemeleri birer "*taksit*" olarak kabul etmek mümkün olmaz. Ancak, böyle bir durum kabul edilirse, ön ödemeli taksitle satış kavramında yer alan ve kısmî ödemeleri karşılamak üzere kullanılan "*taksit*" ifadesi açıklanamaz. Dolayısıyla, kanunkoyucunun Borçlar Kanunu bakımından terimsel olarak böyle bir ayırımı kabul etmediği ifade edilmelidir. Ayrıca, Borçlar Kanununun 264 üncü maddesinin ikinci fıkrasında sayılan ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinde yer alması zorunlu unsurlardan da böyle bir ayırımın yapılamayacağı anlaşılmaktadır (BK. m. 264/II, b.4,5)²³.

Kanunda, sözleşmede yer alması zorunlu olan unsurlar kapsamında "*taksitlerin sayısı*" düzenlenmiştir (BK. m. 264/II, b.4). Bununla birlikte, Borçlar Kanununda ön ödemeli satışlarda ödemenin kaç parçaya ayrılması gerektiğine ilişkin bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Dolayısıyla, taksitli satışlara ilişkin 818 sayılı eski Borçlar Kanununda olduğu gibi bu hususun da uygulama ile tespitinin önü açılmıştır²⁴. Sonuçta ödemelerin sayısının birden fazla olmasının yeterli kabul edildiği çözüm, söz konusu sözleşme bakımından da makuldür²⁵.

²¹ Ozanoğlu, 66.

²² Ansay, 20; Ozanoğlu, 47.

²³ Bu hususta kanun koyucunun bazen "*taksit*" terimini (BK. m. 264/II, b.4,5) bazen de "*ön ödeme*" terimini (BK. m. 270/I, m. 271/I) tercih ettiği ifade edilmelidir. Aynı kavramı karşılamak üzere iki farklı terime yer verilmiş olmasının ise, kanun yapma tekniği bakımından pek de isabetli olmadığı ifade edilmelidir.

²⁴ Öğretide hâkim görüş olarak 818 sayılı eski Borçlar Kanunu bakımından taksitli satışlarda taksit sayısının asgari iki olması gerektiği ifade edilmekteydi. Bkz., Zevkliler / Havutçu, 85. Taksitli satış sözleşmelerinin zorunlu içeriği kapsamında Borçlar Kanununun 253 üncü maddesinin üçüncü fıkrasında "ikiden az olmamak üzere taksit sayısı"na yer verilmektedir. Dolayısıyla, kanun koyucunun taksitli satışlarda asgari taksit sayısına ilişkin uyumsuzluğu açık bir şekilde çözüme kavuşturduğu ifade edilebilir.

²⁵ Aynı yönde Yavuz, Cevdet, Borçlar Hukuku Dersleri, Özel Hükümler, 10. Baskı, İstanbul, 2012, s. 147.

Borçlar Kanununun 264 üncü maddesinin ikinci fıkrasının dördüncü bendinde taksitlerin sayısı ile birlikte taksitlerin “*tutarı*”nın ve “*vadesi*”nin de sözleşmede belirtilmesinin zorunlu olduğu ifade edilmiştir. Taksitlerin sayısında olduğu gibi, Borçlar Kanununda ön ödemeli satışlarda taksitlerin birbirine eşit olmasının veya vadeler arasındaki sürelerin aynı olmasının gerekip gerekmediğine dair herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Bu hususta taksitle satışa ilişkin olarak öğretide taksitlerin birbirine eşit olmasının ve vadeler arasındaki sürelerin de aynı olmasının gerekmediği hâkim görüş olarak benimsenmektedir²⁶. Bu görüşün kıyasen ön ödemeli taksitle satış sözleşmesi hakkında da kabulü mümkündür. Buna göre, ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinde taksit tutarlarının birbirine eşit olması gerekmez ve taksitlerin vadelerinin eşit aralıklarla tespiti de zorunlu değildir.

B) Bedelin Tamamen Ödenmesinden Sonra Satılanın Alıcıya Devredileceğinin Kararlaştırılmış Olması

Taksitle satış sözleşmesinin satıcı bakımından tezahür eden sakıncalarını önlemenin, ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinin amaçlarından biri olduğunu ifade etmek mümkündür. Bu noktada ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinde bedelin tamamen ödenmesinden; satıcının karşılaşılabileceği risklere karşı korunmasından sonra satılanın alıcıya devredilecek olmasının, söz konusu sözleşmenin amaçları ile uyumlu olduğu ifade edilmelidir.

Bedelin kısım kısım, ancak satılanın tesliminden sonra ödenmesinin öngörüldüğü bir ilişki, ön ödemeli taksitle satış sözleşmesi meydana getirmez. Ön ödemeli taksitle satışın kanunî tanımında, bedelin tamamen ödenmesinden sonra satılanın alıcıya devrinin üstlenilmesinin söz konusu sözleşmenin bir şartı olarak öngörülmüş olması da bu hususu desteklemektedir (BK. m. 264/I)²⁷.

²⁶ Becker, Herman, İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi, İkinci Bölüm, Çeşitli Sözleşme İlişkileri Madde 184-551, (Çev. Suat Dura), Ankara 1993, s. 180; Ansay, 19; Tandoğan, Halûk, Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri, C. I/1, İstanbul 2008, s. 301; Tunçoğlu, Kenan, Türk Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri, C. II, 3. Baskı, İstanbul 1977, s. 320; Yavuz, 139.

²⁷ Borçlar Kanununun 267 nci maddesinin ilk cümlesine göre ise, “Ödeme süresi bir yıldan daha uzun veya belirsiz olan sözleşmelerde satış bedelinin, satılanın devri anında tamamen ödenmiş olması gerekir”. Bu düzenlemeyi hareketle, ödeme süresi bir yıl veya daha az olan sözleşmelerde satış bedelinin, satılanın

Söz konusu unsura ilişkin dikkat çekici bir nokta da Kanunda satılanın tesliminin değil, devrinin satıcı bakımından bir borç olarak öngörülmüş olmasıdır (BK. m. 264/I)²⁸. Kanun koyucu, Borçlar Kanununun 264 üncü maddesinin ilk fıkrasında ön ödemeli taksitle satış sözleşmesi bakımından satıcının borcunun satılanı alıcıya devretmek olduğunu açıkça hükme bağlamıştır. Bu noktada, satış sözleşmesine ilişkin genel hükümlerle uyumlu bir şekilde, söz konusu hükümdeki devretme borcunun, “*satılanın zilyetlik ve mülkiyetini alıcıya devretme borcu*” şeklinde anlaşılması gerekmektedir. Dolayısıyla, ön ödemeli taksitle satışa konu taşınırın zilyetliği teslimle kazanılabileceği gibi temsilci aracılığı ile zilyetliğin kazanılmasında, hükmen teslimde veya zilyetliğin havalesinde olduğu gibi teslimsiz de kazanılabilir. Sözleşmede zilyetliğin teslimle mi teslimsiz mi kazanılacağına ilişkin bir düzenleme yer almamışsa, bu noktada alıcının menfaatine göre bir değerlendirme yapılmalıdır. Alıcının menfaati bakımından teslimsiz devri kabul etmesi beklenemeyecekse, zilyetliğin teslimle devrinin kararlaştırıldığı kabul edilmelidir.

C) Satış Konusunun Taşınır Mal veya Haklar Olması

Ön ödemeli taksitle satış sözleşmesi, Borçlar Kanununun “*Bazı Satış Türleri*” ayrımı kapsamında bir satış türü olarak düzenlenmiştir. Söz konusu satış türünün konusu “*taşınır bir mal*”dır (BK. m. 264/I). Buna göre, ön ödemeli taksitle satış sözleşmesi sadece taşınır satışına konu edilen mal ve haklara ilişkin olarak akdedilebilir²⁹.

devri anında tamamen ödenmiş olmasının gerekmediği şeklinde bir sonuca varılabilir mi? Ödeme süresi bir yıl veya daha az olan sözleşmeler de ödeme süresi bir yıldan daha uzun veya belirsiz olan sözleşmeler de ön ödemeli taksitle satış sözleşmeleridir. Her iki ön ödemeli taksitle satış çeşidi arasında böyle bir ayrımı haklı kılabacak bir gerekçe yoktur. Dolayısıyla, ödeme süresi bir yıl veya daha az olan sözleşmelerde de satılanın alıcıya devri için satış bedelinin tamamen ödenmesi gerekmektedir. Öte yandan, satış bedelinin bazı taksitlerinin satılanın alıcıya devrinden sonra ödenmiş olmasının sözleşmenin ön ödemeli taksitle satış vasfını ortadan kaldırıp kaldırmayacağı hakkındaki tartışma için § 3, I.

²⁸ Taksitle satış sözleşmesi bakımından ise, hem 818 sayılı eski Borçlar Kanununda hem Borçlar Kanununda satılanın tesliminden bahsedilmektedir (BK. m. 253/I, EBK. m. 222). 818 sayılı eski Borçlar Kanununun hükmü ile uyumlu bir şekilde satılanın hükmen tesliminin gerçekleştirildiği durumlarda taksitle satıştan söz edilemeyeceği öğretide hâkim görüş olarak kabul edilmektedir. Ansay, 16; Tandoğan, 302; Yavuz, 140.

²⁹ Zevkliler, Aydın / Aydoğdu, Murat, Tüketicinin Korunması Hukuku, 3. Baskı,

Taşınır satışının konusu, Borçlar Kanununun 209 uncu maddesinde düzenlenmektedir. Söz konusu hükmün ilk fıkrasında, *“Türk Medenî Kanunu uyarınca taşınmaz sayılanlar dışında kalan ve diğer kanunlarda taşınır olarak belirtilen şeylerin”* taşınır satışının konusunu teşkil edeceği ifade edilmektedir. 4721 sayılı Medenî Kanun uyarınca taşınmaz olarak sayılanlar ise, söz konusu Kanunun 704 ve 998 inci maddelerinde belirtilmektedir. Bu hükümlerde, *“arazi, tapu kütüğünde ayrı sayfaya kaydedilen bağımsız ve sürekli haklar ile kat mülkiyeti kütüğüne kayıtlı bağımsız bölümler”* taşınmaz olarak ifade edilmektedir. Dolayısıyla, Medenî Kanunun 704 üncü ve 998 inci maddelerinde sayılanlar hariçinde kalan ve diğer kanunlarda taşınır olarak sayılan her türlü malın taşınır satışına konu olabilmesi icap etmektedir.

Taşınır satışının konusunun tespitinde diğer bir önemli hüküm de taşınır mülkiyetinin konusunun öngörüldüğü Medenî Kanunun 762 nci maddesidir. Buna göre, *“nitelikleri itibarıyla taşınabilen maddî şeyler ile edinmeye elverişli olan ve taşınmaz mülkiyetinin kapsamına girmeyen doğa güçler”*, taşınır mülkiyetinin konusunu oluşturabilir ve dolayısıyla taşınır satışına konu olabilirler.

Sonuçta, taşınır malların kapsamına ilişkin olarak Borçlar Kanununun 209 uncu ve Medenî Kanunun 762 nci maddelerinde farklı ifadelere yer verildiği anlaşılmaktadır. Ön ödemeli taksitle satışa konu olabilecek taşınırın kapsamını belirlerken taşınır satışına ilişkin Borçlar Kanununun 209 uncu madde hükmü mü yoksa taşınır mülkiyetinin konusuna ilişkin Medenî Kanunun 762 nci madde hükmü mü esas alınmalıdır? Ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinin konusunun tespitinde, söz konusu hükümler arasında herhangi bir tercih yapılmaması ve söz konusu hükümlerin birlikte değerlendirilmesi daha yararlı olur. Bu kapsamda ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinin konusunun tespitinde, taşınır mal kavramının kapsamının olabildiğince geniş tutulmasında ve ön ödemeli taksitle satışın niteliğine aykırı olmadıkça, taşınır mal kabul edilen her tür şeyin söz konusu sözleşmeye konu teşkil edebileceğini kabul etmekte yarar vardır³⁰.

Ankara 2004, s. 170; Feyzioğlu, 150; Aral, Fahrettin / Ayrancı, Hasan, Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri, 9. Baskı, Ankara 2012, s. 182; Tandoğan, 303; Yavuz, 148; Gümüş, 223.

³⁰ Ozanoğlu, 59.

Bu belirtilenler çerçevesinde, ön ödemeli taksitle satış sözleşmesine öncelikle bir yerden bir yere taşınabilen mallar konu olabilir. Dolayısıyla, otomobil, beyaz eşya, mobilya gibi taşınır mallar ön ödemeli taksitle satış sözleşmesine konu teşkil edebilirler³¹.

Doğal güçlerin de taşınır mülkiyetinin konusuna dahil olduğu ifade edilmişti (MK. m. 762). Taşınır mal kavramının geniş yorumlanması gerektiğinden hareketle, elektrik enerjisi, hava gazı gibi doğal güçlerin de ön ödemeli taksitle satış sözleşmesine konu edilebileceği kabul etmek mümkündür.

Haklara ise, Medenî Kanunun 762 nci maddesinde yer verilmektedir. Ancak, Borçlar Kanununun 209 uncu maddesinin ilk fıkrasına göre, haklar da, taşınır satışının konusuna dahil oldukları için, ön ödemeli taksitle satışa konu olabilirler³².

Aralarında bir alt-üst ilişkisi olmaksızın, ortak bir amaç için bir araya getirilmiş ve ekonomik bir bütünlüğe sahip bağımsız birden çok şeyin oluşturduğu topluluk olarak tanımlanan³³ eşya birliklerinin ön ödemeli taksitle satış sözleşmesine konu olabilmeleri açısından da herhangi bir sakınca yoktur³⁴. Eşya birliklerinde bedele ilişkin kısmî ödemelerin kural olarak birliğe dahil olan bütün malları kapsayacak şekilde ifa edilmesi gerekir³⁵.

Borçlar Kanununun 209 uncu maddesinin ikinci fıkrasına göre, *“Ürünler, bir yapının yıkıntıları ve taş ocağından çıkarılacak taşlar gibi, taşınmazdan ayrıldıktan sonra mülkiyeti devredilecek bütünleyici parçaların satılması da taşınır satışı”* olarak kabul edilmektedir. Bu hüküm uyarınca, belirtilen şartlar çerçevesinde bütünleyici parçaların (MK. m. 684) ön ödemeli taksitle satışa konu olabilmeleri mümkündür. Eklenti (MK. m. 686) ise, asıl şeyden bağımsız bir hukukî varlık olarak ayrı aynî hak konusu teşkil ettiği için³⁶, eklentilere ilişkin de ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinin akdedilebilmesi mümkündür.

³¹ Ünlütepe, 101; Ozanoğlu, 60-61.

³² Ansay, 29; Ozanoğlu, 61.

³³ Tanım için, M. Kemal Oğuzman / Özer Seliçi / Saibe Oktay-Özdemir, Eşya Hukuku, İstanbul 2009, s. 9.

³⁴ Ansay, 32.

³⁵ Ansay, 32.

³⁶ Oğuzman / Seliçi / Oktay-Özdemir, 250.

Gemi Siciline kayıtlı bulunan gemiler üzerindeki mülkiyet ve diğer aynı haklara ilişkin olarak, 6102 sayılı Ticaret Kanununun “Deniz Ticareti” başlıklı Beşinci Kitabının “Gemi” başlıklı Birinci Kısımının “Mülkiyet ve Diğer Aynî Haklar” başlıklı Dördüncü Bölümünde yer alan özel hükümler uygulama alanı bulur (TK. m. 996). 6102 sayılı Ticaret Kanununun 997 nci maddesinin ilk fıkrasına göre ise, “Türk Gemi Siciline kayıtlı bulunmayan Türk gemileri üzerindeki mülkiyet ve sınırlı aynî haklara, Türk Medenî Kanununun taşınırlara ilişkin hükümleri uygulanır”. Bu hükme göre, Gemi Siciline kayıtlı bulunmayan Türk gemilerinin satışının da ön ödemeli taksitle satış sözleşmesine konu olabilmesi mümkündür.

Ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinin konusu taşınır mal veya haklardır. Bu itibarla, taşınmaz bir mal, ön ödemeli taksitle satış sözleşmesine konu edilemez³⁷. Bu bakımdan tapuya kayıtlı taşınmazların ön ödemeli taksitle satışa konu edilemeyecekleri aşikârdır. Ancak, öğretilde taksitle satış bakımından tapuya kayıtlı olmayan taşınmazların satışının zilyetliğin satışı (devri) olduğu ve bu taşınmazların satışının (taşınır satışı hükümlerine tâbi tutulduğu için) taksitle satışa konu olabileceği kabul edilmektedir³⁸. Ön ödemeli taksitle satış da bir taksitle satıştır. Dolayısıyla, ön ödemeli taksitle satış bakımından da aynı çözümün benimsenmesi isabetli olur.

Satılanın sözleşmenin kurulduğu anda mevcut olması veya satıcının malvarlığında bulunması ise gerekli değildir. Bu sebeple, henüz üretilmemiş şeyler dahi satılabilir. Meselâ, sözleşme kurulduktan sonra üretilcek bir otomobil konusunda ön ödemeli taksitle satış sözleşmesi yapılabilir. Sözleşmenin kurulduğu anda mevcut olmayan veya satıcının malvarlığında bulunmayan şeyin ifa zamanında satıcının tasarrufunda bulunması yeterlidir. Ancak, satılanın ifa zamanında da mevcut olması imkânsız ve bu imkânsızlık devamlı ise, sözleşme geçersizdir. Başkasına ait şeyi satıp da ifa zamanına kadar o şey üzerinde tasarruf yetkisini elde edememesi ve bu yüzden borcunu yerine getirememesi durumunda ise, satıcı, alıcının zararını gidermekle yükümlüdür (BK. m.112)³⁹.

³⁷ Dolayısıyla, uygulamada herhangi bir taşınmaza ilişkin olarak ön ödemeli taksitle satış sözleşmesi adı altında bir sözleşme akdedilse dahi, böyle bir sözleşmenin Borçlar Kanununun 264 ve devamındaki ön ödemeli taksitle satışa özgü hükümlere tâbi olmaması gerekir. Feyzioğlu, 150; Tandoğan, 303.

³⁸ Yavuz, 139; Feyzioğlu, 150-151; Aral / Ayrancı, 180.

³⁹ Zevkliler / Havutçu, 49; Tandoğan, 80; Yavuz, 26.

D) Tarafların Anlaşması

Sözleşme, tarafların iradelerini karşılıklı ve birbirine uygun olarak açıklamalarıyla kurulur (BK. m. 1/I). Bu noktada ön ödemeli taksitle satış sözleşmesi de bir istisna teşkil etmemektedir ve bu sözleşme bakımından da anlaşma unsurunun gerçekleşmesi gerekmektedir. Anlaşma unsurundan bahsedebilmek içinse, tarafların sözleşmenin esaslı noktalarında uyuşmaları sözleşmenin kurulabilmesi bakımından yeterli kabul edilmektedir (BK. m. 2/I). Sözleşmenin esaslı noktaları, bir borç ilişkisini diğer borç ilişkilerinden ayıran ve sözleşmenin niteliğine ve genel iş anlayışına göre tarafların mutlaka hakkında anlaşmaları gereken unsurlardır. Ön ödemeli taksitle satış sözleşmesi bakımından *"satış konusu taşınır mal"*⁴⁰ ve *"satış bedelinin ödenme tarzı"*⁴¹ sözleşmenin esaslı noktalarıdır. Bir ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinden bahsedilebilmesi için tarafların söz konusu bu esaslı noktalarda anlaşmaları gerekmektedir.

1- Sözleşmenin Tarafları

Ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinin taraflarının alıcı ve satıcıdan ibaret olduğu Kanunda ifade edilmektedir (BK. m. 264/I). Buna göre, alıcı malın satış bedelini ödeme; satıcı da bedelin tamamen ödenmesinden sonra satılanı alıcıya devretme borcunu üstlenmektedir.

Ön ödemeli taksitle satışta, alıcı ile satıcı arasındaki ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinin yanında alıcı ile sözleşmede kararlaştırılan banka arasında bir tasarruf veya yatırım hesabı ilişkisinin de varlığı zorunludur (BK. m. 265). Ancak, ifade edilmelidir ki, sözleşmede belirtilen banka, ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinin tarafı değildir.

Ön ödemeli taksitle satışta alıcı tarafta tüketici olan biri de tüketici olmayan biri de yer alsa, sözleşmeye öncelikle Borçlar Kanunundaki ön ödemeli taksitle satışa ilişkin hükümler uygulanır. Ancak, alıcı tarafın tüketici olması hâlinde 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun tüketiciyi koruyucu nitelikteki hükümlerinden de yararlanılması mümkündür. Öte yandan, 6502 sayılı yeni Tüketicinin Korunması

⁴⁰ Söz konusu esaslı nokta hakkında detaylı bilgi için bkz § 2, II, C.

⁴¹ Gerçekten, söz konusu sözleşmede alıcı, satış bedelini, herhangi bir şekilde değil; kısım kısım ve satılanın devrinden önce ödemeyi üstlenmektedir (BK. m. 264/I).

Hakkında Kanunun⁴² 21 inci maddesinde ise, alıcının tüketici olması hâlinde dahi, ödeme süresi bir yıldan daha uzun veya belirsiz olan ön ödemeli taksitle satış sözleşmeleri bakımından Borçlar Kanunundaki hükümlerin (BK. m. 264 vd.) uygulanacağı açıkça öngörülmüştür.

Ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinde, alıcı taraf bakımından özellik arz eden bir duruma Borçlar Kanununun 272 nci maddesinde yer verilmektedir. Buna göre, alıcı tacir sıfatıyla hareket eder veya malı bir ticarî işletmenin ihtiyacı için ya da meslekî amaçları için satın alırsa, sözleşmenin tanımı, şekli ve içeriğine ilişkin 264 üncü madde hükmü ile alıcının temerrüdüne ilişkin 271 inci madde hükmü söz konusu sözleşmede uygulanamaz⁴³. Bu noktada söz konusu sınırlamanın sadece alıcı tarafa yönelik olduğu ifade edilmelidir.

Sözleşmenin her iki tarafı için de özellik arz eden bir duruma, “*Ortak Hükümler*” başlıklı Borçlar Kanununun 273 üncü maddesinin ilk fıkrasındaki atıftan hareketle ulaşmak mümkündür. Buna göre, taksitle satış hükümlerinden yasal temsilcinin rızasına ilişkin olan Borçlar Kanununun 254 üncü maddesi, ön ödemeli taksitle satışa da uygulanır. Söz konusu atıf sayesinde, ayırt etme gücüne sahip bir küçük veya kısıtlı tarafından yapılmış olan ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinin geçerliliği de, taksitle satış sözleşmesinde olduğu gibi, yasal temsilcinin yazılı rızasına bağlıdır⁴⁴. Söz konusu hükmün ikinci cümlesine göre, bu durumda, yasal temsilcinin rızasını en geç sözleşmenin kurulduğu anda vermiş olması zorunludur. Dolayısıyla, ayırt etme gücüne sahip bir küçük veya kısıtlının yasal temsilcisinin, böyle bir sözleşmeyi, sonradan rızasını açıklayarak geçerli hâle getirmesi mümkün değildir⁴⁵.

⁴² Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından Avrupa Birliği mevzuatı ile tamamen uyum sağlanabilmesi ve hâlen yürürlükteki Kanunun pek çok maddesinde değişiklik yapılması ihtiyacından dolayı 4077 sayılı Kanunun yerine, yeni bir kanun için gerekli olan taslağın hazırlanması uygun bulunmuştur. Böylece, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Tasarısı hazırlanmıştır. Söz konusu Tasarı, 7.11.2013 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda kabul edilerek yasalaşmıştır. Ancak, 6502 sayılı yeni Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun yürürlüğe girmesi Resmî Gazete’de yayımından (RG. 28.11.2013, S. 28835) itibaren altı ay sonraya ertelenmiştir.

⁴³ Öz’e göre, bu hüküm sayesinde, ticarî veya meslekî amaçla teslimden önce ödemeli olarak mal satın alan kişilerin sözleşmelerine, ön ödemeli taksitle satışa ilişkin hükümler uygulanamaz. Bu takdirde, sadece 273 üncü maddede sayılan bazı taksitle satış hükümlerinin uygulanması mümkündür (age.45).

⁴⁴ Çörtoğlu, 279; Zweifel, 1298.

⁴⁵ Bucher, Eugen, Obligationenrecht, Besonderer Teil, 3. Auflage, Zürich 1988, s. 134.

2- Sözleşmenin Süresi

Sözleşmenin süresi, sözleşmede yer verilmesi zorunlu unsurlardandır (BK. m. 264/II, b. 4). Bu unsura ilişkin düzenlemeye ise, “Sözleşmenin Süresi” başlıklı 270 inci maddede yer verilmektedir. Söz konusu hüküm, ön ödemeli taksitle satış sözleşmesi bakımından bir üst süre öngörmektedir. Kanun koyucunun, bu hükümle, alıcının hem sonu gelmeyecek olan hem de peşin bedeli aşırı bir şekilde aşabilecek olan kısmî ödemelere maruz kalmasını önlemeyi amaçladığı ifade edilebilir⁴⁶.

Borçlar Kanununun 270 inci maddesinin ilk fıkrasına göre, “ön ödemeleri ifa borcu, beş yılın geçmesiyle sona erer”⁴⁷. Bu hüküm ile alıcının aslî borcu olan ön ödemeleri ifa borcunu sona erdiren bir sebep kanun koyucu tarafından açıkça hükme bağlanmıştır. Beş yıllık bu sürenin sonunda yapılan ön ödemelerin kararlaştırılan satış bedeline ulaşmış olması gerekir. Aksi takdirde, alıcının ön ödemelere ilişkin herhangi bir borcu kalmaz. Dolayısıyla, beş yılın sonunda henüz ifa edilmemiş olan herhangi bir ön ödeme borcu varsa, satıcı, bunların yerine getirilmesine ilişkin talep hakkını bu sürenin geçmesiyle kaybeder⁴⁸.

Söz konusu hükümde beş yıllık sürenin ne zaman başlayacağına yer verilmemiştir⁴⁹. Bu sürenin sözleşmenin kuruluşundan itibaren işlemeye başlayacağını kabul etmek mümkündür⁵⁰.

Söz konusu kanunî sürenin aşılmış olmasına rağmen alıcı tarafından ön ödemelerin ifa edilmesi de mümkündür. Böyle bir durumda satıcı üst sürenin dolmasından sonra ön ödemelere ilişkin talep hakkını kaybeder⁵¹.

Rızanın, yazılı bir şekilde ve en geç sözleşmenin kurulduğu anda verilebilecek olması bakımından söz konusu hüküm istisnâî niteliktedir. Çünkü, kural, yasal temsilcinin, sınırlı ehliyetsizlerin yapacakları işlemler hakkında rızasını herhangi bir şekle tâbi olmaksızın, baştan (izin) veya sonradan (onay) açıklayabilmesidir. Dural, Mustafa / Ögüz, Tufan, Türk Özel Hukuku, Kişiler Hukuku, C. II, İstanbul 2010, s. 82-83.

⁴⁶ Çörtoğlu, 276; Ozanoğlu, 220; Akünal, 90-91.

⁴⁷ Burada hak düşürücü süre öngörüldüğü yönünde Öz, Turgut, Yeni Borçlar Kanununun Getirdiği Başlıca Değişiklikler ve Yenilikler, İstanbul 2011, s. 44.

⁴⁸ Zweifel, 1308.

⁴⁹ Kanun koyucu, taksitle satış sözleşmesinde ise, satış bedelini ödeme yükümüne ilişkin sürenin ne zaman başlayacağını açıkça hükme bağlamıştır (BK. m. 256/I).

⁵⁰ Taksitle satış hakkında benzer görüş için, Çörtoğlu, 276.

⁵¹ Kanunî sürenin aşılmış olmasına rağmen ön ödeme borcunun ifa edilmesi hâlinde, söz

Alicının ihtiyacının kanunî ön ödeme süresinin sona ermesi anında henüz doğmaması da muhtemeldir. Bu durumu göz önünde bulunduran kanunkoyucu, ödeme süresi bir yıldan daha uzun veya belirsiz olan sözleşmelerde alıcının satılanın devri talebinde bulunabilmesi bakımından üç yıllık bir süre daha öngörmektedir (BK. m. 270/II). Bu durumda, alıcının, toplam sekiz yıl geçmesine rağmen satılanın devrini istememesi hâlinde, satıcı, kendisine satılanın devrine ilişkin uyarıda bulunarak alıcıya üç aylık bir süre tanır. Tanındığı sürenin karşılıksız kalması hâlinde satıcı, alıcıya sözleşmeden cayma hâlinde tanınan haklara sahip olur. Buna göre, satıcı sözleşmeden cayma hakkını elde eder. Ayrıca, sözleşmeden cayması hâlinde satıcı, alıcıdan toplam alacağın yüzde ikisinden az ve yüzde beşinden fazla olmamak üzere cayma parası talep etme hakkını da elde eder (BK. m. 269)⁵².

3- Sözleşmenin Şekli ve Zorunlu İçeriği

a) Şekil ve Zorunlu İçeriğin Kapsamı

Ön ödemeli taksitle satış sözleşmesi, alıcıya kısmî ödemelerle bir malı satın alabilme imkânı tanımaktadır. Bu fırsattan yararlanarak beğendiği malı elde etmeyi amaçlayan alıcının, satıcının şartlarını düşünmeksizin kabul etmesi ise, her zaman için mümkündür⁵³. Kanun koyucu, bu ihtimalin önüne geçebilmek amacıyla, ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinin geçerliliğini yazılı şekle tâbi kılmıştır (BK. m. 264/II).

Kanun koyucunun öngördüğü yazılı şekil şartının gerçekleşebilmesi için hukuk düzeninin yetkilendirmiş olduğu herhangi bir kamu görevlisinin katılması gerekmemektedir. Dolayısıyla, kanunda öngörülen söz konusu şekil, resmî yazılı şekil değildir. Öte yandan, nitelikli yazılı şekilde, sözleşmenin yazılı şekle tâbi olduğunun belirtilmesiyle yetinilmeyip, sözleşmenin kapsamına ilişkin bazı şartlar da öngörülmektedir⁵⁴. Bu itibarla, ön ödemeli taksitle satış sözleşmesindeki şek-

konusu ön ödemelerin sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre iadelerinin talep edilebileceği hakkındaki görüş için Akünal, 92.

⁵² Zweifel, 1308.

⁵³ Çörtoğlu, 268; Atasoy / Taşkın / Acar, 141.

⁵⁴ Gauch, Peter / Schlupe, Walter R. / Schmid, Jörg / Emmenegger, Susan, Schweizerisches Obligationenrecht, Allgemeiner Teil ohne ausservertragliches Haftpflichtrecht, Band I, 9. Auflage, Zürich 2008, s. 98; Bucher, Eugen, Schweizerisches

lin, yapılış tarzı itibariyle nitelikli yazılı şekil olduğunu ifade etmek gerekir. Zira, Borçlar Kanununun 264 üncü maddesinde söz konusu sözleşmenin yazılı şekilde akdedilmesi yeterli görülmemekte ve söz konusu hükümde tek tek sayılan bazı hususların da sözleşmede yer alması gerektiği düzenlenmektedir.

Uygulamada ön ödemeli taksitle satış sözleşmelerinin büyük bir kısmının, taksitle satış sözleşmesinde olduğu gibi⁵⁵, yazılı şekilde yapılması muhtemeldir. Bu uygulamanın ise alıcı bakımından beklenen güvenliği sağlaması tek başına yeterli olmaz. Zira, bu uygulamanın tek başına kabulü hâlinde, sözleşme metninin önceden satıcı tarafından sabit bir şekilde hazırlanması, bu metinlerin satıcının menfaatini gözetir nitelikte hazırlanması ve sözleşme metnindeki hususların çoğu zaman alıcılar tarafından okunmaması veya okunsa da anlaşılammaması gibi sıkıntıların doğması kaçınılmazdır⁵⁶.

Uygulamada karşılaşılabilecek bu sıkıntıları önceden önlemenin yollarından biri, geçerlilik şekli ile birlikte sözleşmenin zorunlu içeriğinin de tek tek kanunda sayılmasıdır. Bu sayede, yükleneceği borcun kapsamı hakkında detaylı bilgi sahibi olmasına yarayacak bilgilerin, daha sözleşme akdedilirken, alıcıya bildirilmesi sağlanır. Bu amacı gözetken kanunkoyucu, Borçlar Kanununun 264 üncü maddesinin ikinci fıkrasının ikinci cümlesinde sözleşmede belirtilmesi gereken hususları dokuz bentten müteşekkil bir şekilde tek tek saymıştır. Buna göre, *" tarafların adı ve yerleşim yeri"⁵⁷, "satışın konusu", "toplam satış bedeli"⁵⁸,*

Obligationenrecht, Allgemeiner Teil, 2. Auflage, Zürich 1988, s. 167; Giger, 480; Eren, Fikret, Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 14. Baskı, Ankara 2012, s. 283; Kılıçoğlu, Ahmet M., Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 16. Baskı, Ankara 2012, s. 108.

⁵⁵ Akünel, 86; Çörtoğlu, 269; Atasoy / Taşkın / Acar, 141.

⁵⁶ Akünel, 86-87; Atasoy / Taşkın / Acar, 141.

⁵⁷ Sözleşmede tarafların yerleşim yerinin yer almasının zorunlu bir husus olarak öngörülmesi, muhtemel uyumsuzluklar bakımından önem arz eder. Çünkü, sözleşmede tarafların yerleşim yerinin belirtilmiş olması söz konusu uyumsuzluklarda yetkili mahkemelerin, daha sözleşmenin akdedilmesi anından itibaren, öngörülebilirliğini sağlar.

⁵⁸ Çörtoğlu'na göre, toplam satış bedeli, kısmi ödemeli satış dolayısıyla satılanın peşin satışın üzerine eklenen meblağ ile artışa uğrayan toplam bedeldir (age.272, dn. 39). Atasoy / Taşkın / Acar'a göre ise, toplam satış bedeli, sözleşmede yüklenilen azami bedeldir (age., 141). Borçlar Kanununun 268 inci maddesinde, satış bedelinin belirlenmesine ilişkin bir düzenleme öngörülmektedir. Bu hükmün ilk fıkrasına göre, satıcının ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinin kurulduğu sırada belirlenen toplam satış bedeline ek bir bedel isteme hakkını saklı tutan bütün ka-

“taksitlerin sayısı, tutarı, vadesi ve sözleşmenin süresi”, “taksitleri kabule yetkili banka”, “alıcıya karşı üstlenilen faiz miktarı”⁵⁹, “alıcının yedi gün içinde sözleşme yapılması konusundaki irade açıklamasını geri alma hakkı”⁶⁰, “alıcının sözleşmeden cayma hakkı ve bu sebeple ödeyeceği cayma parası” ve “sözleşmenin kurulduğu yer ve tarih” sözleşmede belirtilir.

Öte yandan kanun koyucu, Borçlar Kanununun 264 üncü maddede hükmünün uygulanamayacağı bazı alanları Kanunun *“Uygulama Alanının Sınırlanması”* başlıklı 271 inci maddesi ile öngörmüştür. Buna göre, *“alıcının tacir sıfatıyla hareket etmesi veya malın bir ticari işletmenin ihtiyacı için ya da meslekî amaçlarla satın alınması durumunda, 264 ilâ 271 inci maddeler uygulanmaz”*. Söz konusu hükümde alıcı bakımından üç farklı duruma ilişkin olarak sınırlama düzenlenmektedir. Basiretli bir iş adamı gibi hareket etmesi beklenen tacirin (TK. m. 18/II) 264 üncü maddedeki şekli şartlardan ötürü ticarî hayattaki seyrine engel olunmak istenmemesinin söz konusu hükmün amaçlarından biri olduğu ifade edilebilir. Bu hükme göre, alıcının tacir sıfatıyla hareket etmesi veya malını bir ticarî işletmenin ihtiyacı için ya da meslekî amaçlarla satın alması durumunda, Borçlar Kanununun 264 üncü maddesi uygulanamaz. Söz konusu durumlardan birinin varlığı hâlinde sözleşmelerin şekline ilişkin ana kural olan şekil serbestisini düzenleyen Borçlar Kanununun 12 nci maddesinin ilk fıkrası hükmü uygulanacak ve iradelerin sözlü açıklanması dahi sözleşmenin doğumu için yeterli kabul edilecektir. Dolayısıyla, 264 üncü maddenin ikinci fıkrasında sayılan unsurların bulunması zorunluluk arz etmez. Bu durumda tarafların iradî bir şekil olarak basit yazılı şekli tercih etmeleri hâlinde 264 üncü maddenin ikinci fıkrasında sayılan unsurlara sözleşme metninde yer verilmemesi sözleşmeyi geçersiz kılmaz (BK. m. 17/I).

yıtlar geçersizdir. Söz konusu bu emredici hüküm sayesinde ek bedel adı altında, toplam satış bedelini aşan bir bedelin alıcıdan talep edilmesinin önüne geçilmiştir.

⁵⁹ Alıcıya karşı üstlenilen faiz miktarının, yıllık faiz oranının, peşin satış fiyatından, ön ödeme tutarı düşüldükten sonra elde edilen miktara (kredi miktarı) uygulanmasıyla elde edilen meblağ olduğuna dair Atasoy / Taşkın / Acar, 144.

⁶⁰ Borçlar Kanununun 264 üncü maddesinin gerekçesine göre, söz konusu bentteki “sözleşme yapılması konusundaki irade açıklamasını geri alma hakkı” şeklindeki ibareyle, açıklanan iradenin geri alınması kastedilmektedir. Gerekçenin devamında ise, “Geri alma” teriminin kullanılmasının, “dönme”, “cayma” ve “vazgeçme” terimlerinin tartışılmasından sonra daha uygun görüldüğüne yer verilmiştir.

b) Şekle Aykırılığın Sonuçları

Borçlar Kanununun 264 üncü maddesinin ikinci fıkrasının ilk cümlesine göre, “*ön ödemeli taksitle satış sözleşmesi, yazılı şekilde yapılmadıkça geçerli olmaz*”. Bu hükümden de anlaşıldığı üzere, kanunî şekle tâbi olan ön ödemeli taksitle satış sözleşmesi, söz konusu şekle uyulmaksızın akdedilmişse geçersizdir. Şekle aykırılık hâlinde geçersizliğin türünün ne olacağına ise söz konusu hükümde yer verilmemiştir⁶¹. Ancak, öğreti⁶² ve uygulamaya⁶³ hâkim görüş uyarınca, bu durumda geçersizliğin türünün kesin hükümsüzlük (butlan) olduğunu kabul etmek mümkündür.

Nitelikli yazılı şekle tâbi olmanın bir gereği olarak, aynı sonucun sözleşmede belirtilmesi gereken hususlar bakımından da kabulü gerekmektedir⁶⁴. Buna göre, söz konusu hususların yer alması da bir geçerlilik şartıdır. Dolayısıyla, bu hususlardan herhangi biri sözleşmede belirtilmediği takdirde sözleşme geçerli olmaz⁶⁵.

Bir görüşe göre, Borçlar Kanununun 265 inci maddesinde ödeme süresi bir yıldan daha uzun veya belirsiz olan sözleşmeler bakımından kabul edilen güvence ödeme süresi bir yıl veya daha az olan sözleşmeler bakımından öngörülmemiştir. Bu gerekçeyle 5 inci bentte sayılan hususun, yani taksitleri kabule yetkili bankanın kısa süreli ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinde yer almamasının sözleşmenin geçersizliğine sebep olmaması gerekmektedir. Bu görüşe göre, aynı durum Borçlar Kanununun 269 uncu maddesi bakımından da söz konusudur. Bu

⁶¹ Şekle aykırılık hâlinde geçersizliğin türünün ne olacağı hakkında öğretide yer alan tartışmalar için bkz., Eren, 289 vd.; Ayan, Mehmet, Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 7. Baskı, Konya 2012, s. 138-139.

⁶² Tunçomağ, Kenan, Türk Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, C. I, 6. Baskı, İstanbul 1976, s. 236; Oğuzman, M. Kemal / Öz, M. Turgut, Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, C. 1, 10. Baskı, İstanbul 2012, s. 155-156; Tekinay, Selâhattin Sulhi, Borçlar Hukuku, 4. Baskı, Ankara 1979, s. 111; von Tuhr, Andreas, Borçlar Hukukunun Umumi Kısmı, (Çev. Cevat Edge), 2. Baskı, Ankara 1983, s. 232; İnan, Ali Naim, Borçlar Hukuku, Genel Hükümler Ders Kitabı, Ankara 1979, s. 143; Aybay, Aydın, Borçlar Hukuku Dersleri, İstanbul 1975, s. 27.

⁶³ HGK. 22.5.1996, E. 1996/278 K. 1996/403 (Kazancı Bilişim – İhtihat Bilgi Bankası), (Erişim Tarihi: 18.11.2012).

⁶⁴ Borçlar Kanununun 264 üncü maddesinin gerekçesinde de sözleşmede belirtilmesi gereken hususların “zorunlu hususlar” olduğu açıkça ifade edilmektedir.

⁶⁵ Bucher, I, 168-169; Kılıçoğlu, 106, 108; Ayan, Borçlar, 143. Ayrıca, söz konusu dokuz zorunlu husustan herhangi birinin sözleşmede yer almamasının sözleşmenin hükümsüzlüğüne yol açacağına ilişkin görüş için Zweifel, 1307.

hüküm uyarınca cayma hakkı, sadece ödeme süresi bir yıldan daha uzun veya belirsiz olan sözleşmeler bakımından kabul edilmiştir. Dolayısıyla, 8 inci bentte sayılan hususun, yani alıcının sözleşmeden cayma hakkı ve bu sebeple ödeyeceği cayma parasının ödeme süresi bir yıl veya daha kısa olan sözleşmelerde yer almamasının sözleşmenin geçersizliğine sebep olmaması gerekmektedir⁶⁶.

III- Hukukî Niteliği

A) Tam İki Tarafa Borç Yükleyen Bir Sözleşme Olması

Ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinde alıcı ve satıcının birbirine karşı aslı nitelikte bir edimi yüklenmesi söz konusu olup, tarafların borçlanmış oldukları edimler arasında bir karşılıklılık ve bağımlılık ilişkisi bulunmaktadır. Bu kapsamda söz konusu sözleşmede alıcının borçlandığı edim, satış bedelini önceden kısım kısım ödemek iken, satıcının borçlandığı edim, satılanın zilyetlik ve mülkiyetini bedelin tamamen ödenmesinden sonra alıcıya devretmektir.

Ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinin Kanunda bir satış türü olarak düzenlenmiş olması bu noktada önem arz eder. Zira, taşınır satışına ilişkin olarak kanunkoyucu Borçlar Kanununun 232 nci maddesinin ikinci fıkrasında "*aksine yerel âdet veya anlaşma yoksa, satılanın hemen devralınması gereklidir*" hükmüne yer vermiştir. Bu hüküm gereğince iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde her iki tarafın da borçlarını aynı anda ifa etmelerini öngören ilkenin ön ödemeli taksitle satış sözleşmesi bakımından da geçerli olması gerekir. Ancak, kanunkoyucu alıcıyı borcunu öncelikli olarak ifa etmekle yükümlendirdiği için ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinde aynı anda ifa ilkesinin kanunî bir istisnası söz konusudur.

B) Mülkiyeti Devretme Borcu Doğuran Bir Sözleşme Olması

Ön ödemeli taksitle satış sözleşmesi, kanunî düzenlemeye kavuşmuş sözleşmelerden satışın bir türü olarak kanunda yer almaktadır. Buna göre, söz konusu sözleşmenin de esas amacının bedel karşılığında sözleşme konusu şeyin mülkiyetinin kesin olarak karşı tarafa geçirilmesini sağlamak olduğunu ifade etmek mümkündür⁶⁷.

⁶⁶ Söz konusu bu görüş hakkında bkz., Zweifel, 1307.

⁶⁷ Bilge, Necip, Borçlar Hukuku, Özel Borç Münasebetleri, Ankara, 1962, s. 21-22;

Ön ödemeli taksitle satış sözleşmesi mülkiyeti devretme borcu doğuran bir sözleşmedir. Söz konusu sözleşme bir taahhüt işlemidir ve sadece şahsî bir hak doğurur. Bu noktada taahhüt işlemi olarak ön ödemeli taksitle satış sözleşmesi, aynı bir hak doğuran tasarruf işleminin yani mülkiyetin devrinin hazırlayıcısı niteliğindedir.

C) Rızaî Bir Sözleşme Olması

Ön ödemeli taksitle satış sözleşmesi rızaî bir sözleşmedir⁶⁸. Ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinin kurulabilmesi için, tarafların karşılıklı ve birbirine uygun olarak iradelerini açıklamaları yeterlidir; satılanın alıcıya teslimi gibi herhangi bir maddî fiile ihtiyaç yoktur (BK. m. 1/I). Ayrıca, satılan ancak bedelin tamamen ödenmesinden sonra alıcıya teslim edileceği için, sözleşmenin kurulabilmesi için teslimin zorunlu olduğu şüphesini uyandıracak herhangi bir durum da gerçekleşmeyecektir.

D) Alıcının Borcunun Konusu Bakımından Dönemli Edimi İhtivâ Eden Bir Sözleşme Olması

Ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinde satıcının borcunun konusunu ani bir edim oluşturmaktadır. Söz konusu sözleşmede satıcı, satılanın teslimine ilişkin edimini bir anda ifa etmektedir. Alıcının borcunun konusunu ise, sürekli edimler değil, dönemli edimler oluşturmaktadır⁶⁹. Alıcı, söz konusu sözleşmeden doğan borçlarını zaman içinde kısmî ödemeler şeklinde ifa etmektedir. Bu bakımdan alıcının borçlarının özellik arz ettiği belirtilmelidir. Zira, alıcının borçları sözleşmenin kurulduğu andan itibaren varlık kazanmakta, ancak söz konusu borçların muacceliyetleri birbirini takip edecek bir biçimde vadelere bağlanmaktadır. Bu noktada ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinde birden fazla ödeme olduğu için, birden fazla borç ve alacağın

Yavuz, 23; Tandoğan, 3.

⁶⁸ Öğretide, bir şeyin karşı tarafa teslimini kuruluş şartı sayıp saymamalarına göre sözleşmelerin "rızaî sözleşmeler" ve "real (aynî) sözleşmeler" diye ikiye ayrıldıkları kabul edilmektedir. Bu sözleşme türlerinden rızaî sözleşmelerde, söz konusu sözleşmenin kurulabilmesi için sözleşme konusu şeyin karşı tarafa teslimi gerek-meyip, tarafların karşılıklı ve birbirine uygun şekilde irade beyanında bulunmaları yeterlidir. Feyzioğlu, 20; Eren, 222-223; Ayan, Borçlar, 121; İnan, 86.

⁶⁹ Eren, 108; Ozanoğlu, 65; Kuntalp, 19; Kılıçoğlu, 6; Tunçomağ, II, 320.

da olduğunu ifade etmek mümkündür. Buna göre, satıcının tatmini için birden fazla ifanın gerçekleşmesi gerekir⁷⁰.

Alıcının satılanın bedelini kısım kısım ödemesinin kısmî ifa olarak kabul edilmesinin doğru olmayacağını da belirtmekte yarar vardır. Zira, kısmen ifadan bahsedebilmek için hem bütün borcun belirli ve muaccel olması hem edimin bir bütün olarak ifa edilmesi gerekmektedir (BK. m. 84). Ancak, edimleri farklı vakitlerde muaccel hâle gelen böyle bir sözleşmede kısmen ifaya ilişkin Borçlar Kanununun 84 ncü maddesinin uygulanması mümkün değildir. Çünkü, söz konusu sözleşmede her bir edimini ifası, diğer edimlerden ayrı bir varlığa sahip borçların yerine getirilmesi niteliğindedir. Ancak, bu noktada her bir edimin diğerlerinden bağımsız bir şekilde kısmen ifasının da mümkün olduğunu ifade etmekte yarar vardır⁷¹.

3. ÖN ÖDEMELİ TAKSİTLE SATIŞ SÖZLEŞMESİNİN BENZER SÖZLEŞMELER İLE KARŞILAŞTIRILMASI

I- Taksitle Satış Sözleşmesi

818 sayılı eski Borçlar Kanununda taksitle satışın tanımına yer verilmemişti. Ancak, Borçlar Kanununun 253 üncü maddesinin ilk fıkrasında söz konusu sözleşmenin tanımı yapılmıştır. Buna göre, taksitle satış, *“satıcının, satılan taşınırı alıcıya satış bedelinin ödenmesinden önce teslim etmeyi, alıcının da satış bedelini kısım kısım ödemeyi üstlendikleri satıştır”*.

Tanımdan da anlaşıldığı üzere, taksitle satış ile ön ödemeli taksitle satışın ortak noktaları mevcuttur. Öncelikle, sistematik bakımdan ilk dikkati çeken, söz konusu sözleşmelerin her ikisinin de Borçlar Kanununda *“Kısmî Ödemeli Satışlar”* başlığı altında yer almasıdır⁷². Buna göre, her iki sözleşme de birer kısmî ödemeli satıştır.

Kanunda söz konusu sözleşme türleri için tercih edilen terimler de önemlidir. Kanunkoyucu, söz konusu sözleşmeleri, *“taksitle satış”* ve

⁷⁰ Kuntalp, 19.

⁷¹ Ozanoğlu, 65; Kuntalp, 25-26.

⁷² 818 sayılı eski Borçlar Kanununda ise böyle bir üst başlığa yer verilmemişti. Söz konusu Kanunda kısmî ödemeli satışlardan sadece *“Taksitle Satım”* başlıklı taksitle satış düzenlenmekteydi (EBK. m. 222-224).

“ön ödemeli taksitle satış” olarak adlandırmıştır. Buna göre, kanunkoyucu, her iki sözleşme türünde de “taksitle satış” terimine yer vermiştir. Taksitle satışın özelliği, satış bedelinin birden fazla vadeli kısımlara ayrılarak, taksitler hâlinde ödenmesidir⁷³. Ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinde de satış bedeli birden fazla vadeli kısımlara ayrılarak taksitler hâlinde ödenmektedir.

Ayrıca, her iki sözleşmede de satıcı, satılanın mülkiyetini karşı tarafta devretmeyi üstlenmektedir. Yani, her iki sözleşme de mülkiyeti devretme borcu doğurmaktadır.

Konu bakımından da söz konusu sözleşmelerin ortak noktası vardır. Buna göre, Borçlar Kanununda söz konusu sözleşmelerin tanımlarında açıkça her iki sözleşmenin konusunun da taşınır mal olduğu belirtilmektedir.

Tarafların aslî edim yükümleri bakımından da söz konusu sözleşmeler benzerlik arz etmektedir. Bu kapsamda her iki sözleşmede de alıcı bedeli kısım kısım ödemeyi, satıcı ise satılanın teslimini üstlenmekle yükümlüdür.

Benzerliklerine işaret edilen bu sözleşme türleri arasında bazı farklılıklar da mevcuttur. Her iki sözleşme arasındaki ilk farklılık, doğuş sebeplerine ilişkindir. Ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinin doğuş sebebi, taksitle satışın satıcı bakımından oluşan sakınca ve risklerini ortadan kaldırmaktır. Taksitle satışın doğuş sebebi ise, iktisadî bakımdan zayıf durumda olan alıcıya bedeli taksitler hâlinde ödemek ve satılana derhâl yararlanma imkânı vermektir⁷⁴. Her iki sözleşmenin doğuş sebebi de göstermektedir ki, ön ödemeli taksitle satışın doğuşunda satıcının, taksitle satışın doğuşunda alıcının menfaatleri ön planda yer almıştır.

Söz konusu sözleşmeler arasındaki bir diğer farklılık ise, esasında bir ortak noktaları olan sözleşmelerin taraflarının aslî edim yükümlerine ilişkindir. Taksitle satışta, alıcı, satılanın kendisine tesliminden sonra bedelini taksitler hâlinde ödemeyi üstlenmektedir (BK. m. 253/I)⁷⁵.

⁷³ Feyzioğlu, 148; Tandoğan, 301.

⁷⁴ Bucher, II, 133; Kuntalp, 32; Feyzioğlu, 151.

⁷⁵ Honsell, Heinrich, Schweizerisches Obligationenrecht Besonderer Teil, 3. Auflage, Bern 1995, s. 165; Velidedeoğlu, Hıfzı Veldet / Özdemir, Refet, Türk Borçlar Kanunu Şerhi (Genel - Özel), Ankara 1987, s. 431; Tunçomağ, II, 320; Kuntalp, 33;

Ancak, ön ödemeli taksitle satışta ise, alıcı, bedeli satılanın tesliminden önce kısım kısım ödemeyi üstlenmektedir⁷⁶. Bu fark, taksitle satışta “bugün al, yarın öde” fikrinin, ön ödemeli taksitle satışta ise “bugün öde, yarın al” fikrinin esas alındığını göstermektedir⁷⁷.

Sonuç olarak, söz konusu sözleşme türlerinin bazı farklılık arz eden noktaları bulunmakla birlikte, her ikisi de birer kısmî ödemeli satıştır. Ayrıca, her iki satış türünde de taksitle satış özelliği vardır. Dolayısıyla, ön ödemeli taksitle satışı, taksitle satışın bir türü olarak kabul etmek mümkündür.

Bedel kapsamındaki taksitlerden bir kısmının, satılanın alıcıya tesliminden önce ödenmiş olması hâlinde hangi sözleşmenin vücut bulacağı ve böyle bir hukukî ilişkiye hangi sözleşme türüne ait hükümlerin uygulanacağı önemli bir husustur⁷⁸. Söz konusu husus öğretide tartışmalıdır:

- Bir görüşe göre, malın tesliminden önce ve sonra bedelin aralıklı olarak birden fazla defada ödeneceği bu gibi durumlar, tipolojik olarak ne taksitle satışa ne de ön ödemeli taksitle satışa dâhil edilebilirler. Bu gibi durumlarda ancak “taksitle kısmen peşin ödemeli satış”tan söz etmek mümkündür⁷⁹.
- İkinci görüşe göre, böyle bir durumda malın tesliminden önce bir taksitle satıştan bahsedilemeyeceğinden, *satılanın tesliminden önce genel hükümler; tesliminden sonra ise, taksitle satışa ilişkin hükümler uygulanmalıdır*⁸⁰.
- Üçüncü görüşe göre, taksitlerin ifası tamamlanmadan satılan alıcıya teslim edilmişse, bu durum taksitle satış vasfını ortadan kaldır-

Bilge, 96.

⁷⁶ Honsell, 168.

⁷⁷ Gümüş, 223; Ozanoğlu, 154; Ünlütepe, 102.

⁷⁸ Bu noktada satış bedelinin taksitlerinden bir kısmının, satılanın alıcıya devrinden önce ödenmiş olmasının taksitle satış vasfını ortadan kaldırıp kaldırmayacağına verilecek cevap ile satış bedelinin taksitlerinden bir kısmının satılanın alıcıya devrinden sonra ödenmiş olmasının ön ödemeli taksitle satış vasfını ortadan kaldırıp kaldırmayacağına verilecek cevabın aynı olması icap eder.

⁷⁹ Özmen, E. Saba, “Türk Hukukuna Özgü Olarak Merkez Bankası Kanunu ve Buna Dayanılarak Çıkarılan Tebliğler Karşısında Tüketicinin Korunması Açısından Taksitle Kısmen Peşin Ödemeli Satışlarda Malın Tesliminde İfa Zamanına Bağlı Sorunlar”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 1991/1, s. 49 vd..

⁸⁰ Ansay, 17-18.

mayacağından, böyle bir hukukî ilişkide ön ödemeli taksitle satıştan değil, *taksitle satıştan* bahsedilebilir⁸¹.

- Dördüncü görüşe göre ise, bedelin büyük bir kısmının satıcıya malın alıcıya devrinden önce ödendiği satışları, bu sözleşmelerde taksitle satışın kredilendirme fonksiyonu söz konusu olmadığı için, ön ödemeli taksitle satış olarak değerlendirmek gerekmektedir⁸².

Borçlar Kanununun 273 üncü maddesinin ikinci fıkrasında ise, söz konusu hususa ilişkin olarak kanunkoyucu tarafından satılanın devrinin süresi bakımından bir sınırlandırma öngörülmüştür. Bu hükme göre, *“satılanı devir süresi bir yıldan daha uzun veya belirsiz olan taksitle satışta alıcı, satılanın devrinden önce ödemeleri yapmakla yükümlü ise, ön ödemeli taksitle satışa ilişkin hükümler kıyas yoluyla uygulanır”*. Taksitle satışlarda esas olan satılanın sözleşmenin kurulmasını takiben hemen teslimidir. Bu kuraldan uzaklaşıldığı ölçüde taksitle satışın **kendine özgü niteliklerinden de uzaklaşmış olur**⁸³. Kanunkoyucu bu gibi durumlara ilişkin olarak söz konusu hüküm sayesinde taksitle satışta satılanın devir süresinin bir yıldan daha uzun veya belirsiz olduğu durumlarda, ön ödemeli taksitle satış sözleşmesine ilişkin hükümlerin kıyasen uygulanmasını mümkün kılmıştır. Bu hükme göre, ön ödemeli taksitle satışa ilişkin hükümlerin bir taksitle satış sözleşmesine kıyasen uygulanabilmesi için iki şartın varlığı aranmaktadır. Bu şartlardan ilki, satılanı devir süresinin bir yıldan daha uzun veya belirsiz bir taksitle satış sözleşmesinin varlığıdır. Diğeri ise, böyle bir satış ilişkisinde alıcının satılanın devrinden önce ödemeleri yapmakla yükümlü tutulmasıdır.

II- Kampanyalı Satış Sözleşmesi

Kampanyalı satış sözleşmesi, 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ile kanunî bir düzenlemeye kavuşturulmuştur⁸⁴. 4077 sayılı Kanunun 4822 sayılı Kanun ile değiştirilmiş 7 nci maddesinin ilk fıkrasında söz konusu sözleşmenin bir tanımına yer verilmiştir. Buna

⁸¹ Feyzioğlu, 151-152; Tandoğan, 302.

⁸² Ünlütepe, 102; Ozanoğlu, 162; Makaracı, Aslı, Taşınır Mallara İlişkin Kampanyalı Satım Sözleşmesi, Ankara 2007, s. 52.

⁸³ Ozanoğlu, 161.

⁸⁴ Zevkliler / Havutçu, 89.

göre, “kampanyalı satış, gazete, radyo, televizyon ilanı ve benzeri yollarla tüketiciye duyurularak düzenlenen kampanyalara iştirakçi kabul edilmesi ve malın veya hizmetin daha sonra teslim veya ifa edilmesi suretiyle yapılan satımdır”. Öte yandan, 6502 sayılı yeni Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunda kampanyalı satış sözleşmesi ayrıca düzenlenmemiştir.

4077 sayılı Kanunun 7 nci maddesinin ilk fıkrasından hareket eden bir görüşe göre, söz konusu sözleşme, ön ödemeli satış sözleşmesidir⁸⁵. Diğer bir görüşe göre ise, kanunda yer alan ve ilk görüşe esas teşkil eden “malın veya hizmetin daha sonra teslim veya ifa edilmesi” ibaresine rağmen, kampanyalı satış sözleşmesinin hem taksitle satış, hem ön ödemeli satış, hem de peşin satış şeklinde yapılabilmesi mümkündür⁸⁶.

4822 sayılı Kanundan önce Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun 7 nci maddesinin ikinci fıkrasında “kampanyalı satış olarak nitelendirilemeyen ancak, malın veya hizmetin bilahare teslim veya yerine getirilmesi koşuluyla yapılan her türlü satışlar da birinci fıkra hükmüne tâbidir” hükmü yer almaktaydı⁸⁷. Bu hüküm sayesinde bir kampanyalı satış olsun veya olmasın tüm ön ödemeli satış sözleşmeleri hakkında Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun 7 nci maddesinin 1 inci fıkrasının uygulanmasının gerektiği kabul edilmekteydi⁸⁸. 4822 sayılı Kanun ile bu hüküm kaldırılmıştır. Ayrıca, Borçlar Kanununda ön ödemeli satış sözleşmesi bakımından Tüketicinin Korunması Hakkında Kanundan bağımsız hükümler ihdas edilmiştir. Dolayısıyla, kampanyalı satış olarak nitelendirilemeyen ön ödemeli taksitle satışlar hakkında Borçlar Kanununda yer alan hükümler uygulanır.

Ön ödemeli taksitle satışlar ile kampanyalı satışların ortak noktası, “kampanyalı ön ödemeli taksitle satış sözleşmesi”dir. Kampanyalı sa-

⁸⁵ Zevkliler, Aydın, Açıklamalı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, Ankara 2001, s. 110.

⁸⁶ Ozanoğlu, 167; Makaracı, 24.

⁸⁷ Söz konusu değişiklikten önce Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun 7 nci maddesinin ilk fıkrası ise şöyle idi: “Gazete, radyo, televizyon ilanı vesair yollarla halka duyurularak düzenlenen kampanyalara iştirakçi kabul etmek suretiyle ve malın veya hizmetin bilahare teslim edilmesi veya yerine getirilmesi vaadiyle yapılan satışlarda, ilan ve taahhüt edilen mal ve hizmetlerin teslimatının zamanında yapılmaması, fiyat, nitelik ve miktarında anlaşılmalara aykırı davranılması durumunda, satıcı, bayi, acente, temsilci, imalatçı-üretici ve ithalatçı müştereken ve müteselsilen sorumludur”.

⁸⁸ Makaracı, 49; İnceoğlu, M. Murat, Taksitle Satımlarda Tüketicinin Korunması, İstanbul 1998, s. 2, dn. 7; Ünlütepe, 101, dn. 124.

tış sözleşmesinde olduğu gibi, kampanyalı ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinde de ayırt edici unsur, gazete, radyo, televizyon ilanı ve benzeri yollarla halka duyurularak düzenlenen bir kampanyaya tüketicinin iştirakçi olmasıdır⁸⁹. Söz konusu unsur, kampanyalı ön ödemeli taksitle satış, ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinden ayırt edici niteliktedir. Çünkü, ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinde bu şekilde bir kampanyanın düzenlenmesi gerekmediği gibi, mutlaka taraflardan birinin tüketici olması da gerekmemektedir.

Gerekli olmamakla birlikte, gazete, radyo, televizyon ilanı ve benzeri yollarla tüketiciye duyurularak bir kampanya düzenlenmiş ve bunun sonucunda da tüketici ile ön ödemeli taksitle satış sözleşmesi yapılmışsa, bu durumun sözleşmeye etkisi ne olacaktır? Böyle bir durum, sözleşmeyi ön ödemeli taksitle satış olmaktan çıkarır mı? Meselâ, tüketiciyle yapılmak istenen sözleşme hakkında televizyon yoluyla bir tür reklam kampanyası yapılmış olabilir.

Böyle bir satış, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunda kampanyalı satış bakımından öngörülen şartları taşımaktadır ve bir kampanyalı ön ödemeli taksitle satıştır⁹⁰. Kampanyalı satışın ön ödemeli taksitle satış şeklinde de yapılabileceği kabul edildiği takdirde, söz konusu durum bakımından 4077 sayılı Kanunun kampanyalı satışa ilişkin hükümlerinin öncelikle uygulanması gerekmektedir. Ancak, bu durum söz konusu satışın, özünde bir ön ödemeli taksitle satış olduğu gerçeğini değiştirmez. Buna göre, 4077 sayılı Kanunda olaya uygulanacak herhangi bir hükmün bulunmaması hâlinde Borçlar Kanununun dikkate alınması gerekmektedir.

III- Ard Arda Teslimli Satış Sözleşmesi

Ard arda teslimli satış sözleşmesi, 818 sayılı eski Borçlar Kanununda olduğu gibi, Borçlar Kanununda da özel olarak düzenlenmemiş

⁸⁹ Zevkliler / Havutçu, 89.

⁹⁰ Zira, kampanyalı satış bakımından 4077 sayılı Kanunda malın daha sonra teslim veya ifa edilmesi yeterli kabul edilmiştir. Ancak, 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun 7 nci maddesine göre yapılan bir kampanyalı satışın hizmet ediminin ifasına ilişkin olması durumunda ise, Borçlar Kanunundaki ön ödemeli taksitle satışa ilişkin hükümlerin uygulanma imkânı zaten yoktur. Zira, ön ödemeli taksitle satışın konusunun taşınır bir mal olabileceği Borçlar Kanununda açık bir şekilde düzenlenmiştir (BK. m. 264/I).

bir sözleşme türüdür. Ard arda teslimli satış sözleşmesinde satıcının satılanı ard arda teslim etmesi, alıcının ise şeyin bedelini bir defada veya satıcının teslimlerine uygun bir şekilde kısım kısım ödemesi kararlaştırılır⁹¹.

Söz konusu sözleşmeyi diğer sözleşmelerden farklı kılan özelliği, satıcının edimi, yani satılanı birbirini takip eden vadelerde ard arda teslim edebilmesidir⁹². Dolayısıyla, ard arda teslimli satış sözleşmesinde sözleşmenin ayırt edici unsurunun satıcının ediminde yoğunlaştığı ifade edilebilir⁹³. Ancak, ön ödemeli taksitle satışta ise, ayırt edici unsur alıcının ediminde yoğunlaşmaktadır. Daha önce de ifade edildiği üzere⁹⁴, ön ödemeli taksitle satışta, alıcı, bedeli satılanın tesliminden önce kısmî edimlerle ifa etme yükümlülüğü altındadır. Kısaca, ard arda taksitle satışta “satışa konu şey”; ön ödemeli taksitle satışta ise “bedel” kısmî bir şekilde ifa edilmektedir.

4. ÖN ÖDEMELİ TAKSİTLE SATIŞ SÖZLEŞMESİNİN ÇEŞİTLERİ

I- Ödeme Süresi Bir Yıl veya Daha Az Olan Sözleşme İle Ödeme Süresi Bir Yıldan Daha Uzun veya Belirsiz Olan Sözleşmeler

Ön ödemeli taksitle satış bakımından söz konusu sözleşmeye ilişkin hükümlerde, ödeme süresi esas alınmak suretiyle bir ayırım öngörülmüştür. Buna göre, ön ödemeli taksitle satış sözleşmesi, “ödeme süresi bir yıl veya daha az olan sözleşme” ile “ödeme süresi bir yıldan daha uzun veya belirsiz olan sözleşme” şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Borçlar Kanununda ise ödeme süresi bir yıldan daha uzun veya belirsiz olan sözleşmeler (BK. m. 265/II-III, 267, 269/I, 270/II, 271) esas alınmak suretiyle ön ödemeli taksitle satışa ilişkin hükümler düzenlenmiştir.

Öğretide birinci tür sözleşmeler “kısa süreli sözleşmeler” olarak adlandırılmaktadır. Diğer ön ödemeli taksitle satış sözleşmesi türü ise “uzun süreli ya da belirsiz süreli sözleşmeler” olarak adlandırılmakta ve

⁹¹ Kuntalp, 7; Zevkliler / Havutçu, 100.

⁹² Kuntalp, 7; Ozanoğlu, 162-163.

⁹³ Ozanoğlu, 163.

⁹⁴ § 2, II, A.

asıl ön ödemeli taksitle satış sözleşmesi türü olarak kabul edilmektedir. Ayrıca, bu tür sözleşmelerin ön ödemeli taksitle satışın bünyesindeki özellikleri içeren, uzun süreli sözleşmeler olduğu ifade edilmektedir⁹⁵.

Ödeme süresi bir yıldan daha uzun veya belirsiz olan sözleşmelerin esas alındığı bu hükümlerin, ödeme süresi bir yıl veya daha az olan sözleşmelere de uygulanıp uygulanamayacağı ise, ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinin uygulamasının önemini daha da arttırmaktadır. Bu noktada ödeme süresi bir yıldan daha uzun veya belirsiz olan sözleşmeler için öngörülen hükümlerin mefhum-u muhalifinden hareketle bunların, ödeme süresi bir yıl veya daha az olan sözleşmeler hakkında uygulanamayacağı düşünülebilir. Ancak, Kanunda söz konusu bu hükümlerin, ödeme süresi bir yıl veya daha az olan sözleşmelere uygulanmasını engelleyen herhangi bir hükme yer verilmemiştir. Dolayısıyla, bu hükümlerin, ödeme süresi bir yıl veya daha az olan sözleşmeler bakımından da uygulanması mümkündür.

II- Tahsis Kaydıyla Satış

Borçlar Kanununun 268 inci maddesinin ikinci fıkrasında, uygulamada *“tahsis kaydıyla satış”* adı verilen ve ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinin bir çeşidi olan sözleşme türü düzenlenmektedir. Söz konusu hükme göre, bu sözleşmenin varlığından söz edebilmek için;

- *Ödenecek toplam satış bedeli önceden sözleşmede belirlenmiş; ancak satıcının alıcıya devretmekle yükümlü olduğu eşya belirlenmemiş olmalıdır.*

- *Ayrıca, satıcının, alıcıya zilyetlik ve mülkiyetini devralacağı eşyayı seçme hakkı tanınmış olması gerekmektedir.*

Bu sözleşmenin varlığı söz konusu iki şartın birlikte gerçekleşmesine bağlıdır. Bu şartların gerçekleşmesi durumunda satıcı, peşin satıştaki olağan bedelleri göz önünde tutarak alıcının yapacağı seçime tam olarak uymakla yükümlüdür. 268 inci maddenin üçüncü fıkrasına göre ise, aynı hükmün ikinci fıkrasına aykırı anlaşmalar, ancak alıcı için daha elverişli bulunduğu ölçüde geçerlidir.

Tahsis kaydıyla satış sözleşmesinin ödeme süresinin bir yıl veya daha az olması kararlaştırılabileceği gibi, bir yıldan daha uzun veya

⁹⁵ Ozanoğlu, 154, dn. 219.

belirsiz olması da kararlaştırılabilir. Tahsis kaydıyla satış sözleşmesine alıcının bir mobilya mağazasından, ileride evlenecek kızına çeyiz olarak satın almak istediği eşyaya ilişkin yaptığı sözleşme örnek gösterilebilir. Bu durumda alıcı, kendisine tanınan seçimlik hakkını kullandığında, satıcı, sözleşmede kararlaştırılan toplam satış bedeline kadar olmak üzere, seçtiği çeyizlik eşyayı peşin satıştaki olağan bedellerle devretmekle yükümlüdür.

5. ÖN ÖDEMELİ TAKSİTLE SATIŞ SÖZLEŞMESİNİN HÜKÜMLERİ

I- Alıcının Borçları ve Temerrüdü

A) Alıcının Borçları

1- Satış Bedelini Ödeme Borcu

Ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinde satış bedelini ödeme borcu, alıcının aslî borcudur. Bu borcun tam anlamıyla ifası için satılanın alıcıya devrinden önce satış bedelinin kısmî edimler hâlinde tamamıyla satıcıya ödenmesi gerekmektedir (BK. m. 264/I, m. 267, c.1).

Ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinde alıcının, satış bedelini belirtmeksizin, malı alacağını kesin olarak bildirmesi hâlinde sözleşme geçerli olmaz⁹⁶. Çünkü, sözleşmede yer verilmesi zorunlu hususlardan birinin de toplam satış bedeli olduğu açıkça Kanunda yer almaktadır (BK. m. 264/II). Söz konusu zorunlu unsura sözleşmede yer verilmesi bir geçerlilik şartı olduğundan, bedelin sözleşmenin kurulmasından sonra belirlenmesi mümkün değildir.

Ödemelerin güvenceye bağlanması ise, "*Tarafların Hak ve Borçları*" üst başlığı altında Borçlar Kanununun 265 inci maddesinde düzenlenmiştir⁹⁷. Söz konusu maddenin ilk fıkrasında, ödeme süresi bir yıldan daha uzun veya belirsiz olan sözleşmelerde alıcının, ödemeleri söz-

⁹⁶ Ancak, Borçlar Kanununun 233 ncü maddesinin ikinci fıkrasında taşınır satışlarında alıcının, satış bedelini belirtmeksizin, malı alacağını kesin olarak bildirmesi hâlinde satışın, ifa yeri ve zamanındaki ortalama piyasa fiyatı üzerinden yapılmış sayılacağı hükme bağlanmıştır.

⁹⁷ Bu hükmün amacının, satıcının iflâsı hâlinde alıcıyı korumak olduğu yönünde Aral / Ayrancı, 183.

leşmede belirtilen bir bankada kendi adına açılacak gelir getiren bir tasarruf veya yatırım hesabına yatırmakla yükümlü olduğu öngörülmektedir.

Bu hükme göre, alıcının söz konusu yükümlülüğünün gerçekleşmesi için ilk şart olarak, ödeme süresi bir yıldan daha uzun veya belirsiz olan bir ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinin varlığı gerekmektedir. Hükümde açıkça ödeme süresi bir yıldan daha uzun veya belirsiz olan sözleşmelere yer verildiğine göre, ödeme süresi bir yıl veya daha az olan sözleşmeler bakımından böyle bir güvencenin zorunlu olmadığını kabul etmek mümkündür. Buna göre, ödeme süresi bir yıl veya daha az olan sözleşmelerde ödemelerin 265 inci madde hükmüne göre bankaya yatırılmaları veya doğrudan doğruya satıcıya ifa edilmeleri kararlaştırılabilir.

İkinci şart olarak, alıcının sözleşmede belirtilen bir bankada kendi adına açılmış bir hesaba sahip olması gerekmektedir. Söz konusu hesabın gelir getiren bir tasarruf veya yatırım hesabı olması gerektiği de hükümden anlaşılmaktadır.

Üçüncü şart olarak, ödeme süresinin bir yıldan daha uzun veya belirsiz olduğu sözleşmelerde alıcının, ödemeleri, ikinci şartta belirtilen banka hesabına yatırması gerekmektedir. Dolayısıyla, alıcının edimini sözleşmeye uygun olarak yerine getirebilmesi için ödemeleri kendisinin sahip olduğu herhangi bir banka hesabına değil, ikinci şart kapsamında açıklanan banka hesabına yatırması gerekmektedir.

İlk fıkra kapsamında açıklanan söz konusu üç şart, alıcının yükümlülüğüne ilişkindir. Hükümün ikinci fıkrasında ise bankanın yükümlülüklerine yer verilmektedir. Buna göre, bankanın tarafların çıkarlarını ayırım yapmaksızın gözetmekle ve alıcı hesabına açılmış hesapta birikmiş paralardan yapılacak herhangi bir ödeme için her iki tarafın rızasını aramakla yükümlü olduğu düzenlenmektedir. Dolayısıyla, alıcının kendi banka hesabına yatırarak yerine getirdiği ödemelerden satıcının yararlanabilmesi için her iki tarafın da rızası şarttır. Bu durumda taraflardan herhangi birinin razı olmaması hâlinde, ödeme kesinlikle yapılamaz. İkinci fıkranın devamına göre ise, bu konuda önceden rızanın verilemeyeceği emredici bir şekilde düzenlenmektedir. Dolayısıyla, ödemeler hesaba yatırılmadan verilen rıza geçersizdir.

265 inci maddenin son fıkrası ise, 269 uncu maddede düzenlenen cayma hakkının kullanılması ihtimali ile ilgili bir hükümdür. 269 uncu maddenin ilk fıkrasına göre, ödeme süresi bir yıldan daha uzun veya belirsiz olan sözleşmelerde alıcının malın devrine kadar her zaman sözleşmeden cayma hakkına sahip olduğu kabul edilmektedir. 265 inci maddenin üçüncü fıkrasında, 269 uncu maddeye göre alıcı tarafından cayma hakkının kullanılması hâlinde ödemelerin yatırılacağı hesapta satıcının hiçbir hakkının kalmayacağı belirtilmektedir. Alıcı tarafından cayma hakkının kullanılması durumunda satılan henüz satıcının elinden çıkarılmamış olur. Dolayısıyla, bu hüküm, satıcının haksız kazanç elde etmesini engellemekte ve cayma hakkına işlerlik kazandırmaktadır.

2- Satılanın Zilyetlik ve Mülkiyetini Devralma Borcu

Alıcı, satış bedelini tamamen ödedikten sonra, süre sınırlaması olmaksızın malın zilyetlik ve mülkiyetinin kendisine devredilmesini isteyebilir (BK. m. 266/I). Söz konusu hak, aynı zamanda alıcının bir borcudur da⁹⁸.

Alıcı hâlen ifası mümkün ve muaccel satılanın zilyetlik ve mülkiyetini devralma borcunu ifada geciktiği takdirde, satıcı, borçlunun temerrüdü hükümlerinden (BK. m. 117 vd.) yararlanabilir. Ayrıca, satıcının alacaklının temerrüdü hükümlerinden (BK. m. 106 vd.) de yararlanması mümkündür. Bunun için edim gereği gibi kendisine sunulan alıcının, haklı bir sebep olmaksızın söz konusu edimi kabulden veya satıcının borcunu ifa edebilmesine yönelik kendisi tarafından yapılması gereken hazırlık fiillerini yapmaktan kaçınması gerekmektedir.

B) Alıcının Temerrüdü

1- Genel Olarak

Ön ödemeli taksitle satışta alıcının temerrüdü, mümkün ve muaccel olan bir veya daha çok ön ödemenin ifa edilmemesi durumunda söz konusu olur. Alıcının temerrüdünün şartları, Borçlar Kanununda

⁹⁸ Bu hakkın aynı zamanda bir borç olduğu taşınır satışına ilişkin hükümlerde açıkça ifade edilmektedir (BK. m. 232).

özel olarak düzenlenmemiştir. Bu konuda genel hükümler (BK. m. 117 vd.) uygulanmalıdır⁹⁹. Ancak, bu hususta ön ödemeli taksitle satışta ön ödeme vadelerinin sözleşmede yer almasının zorunlu olduğu belirtilmelidir (BK. m. 264/II). Buna göre, borcun ifa edileceği gün, sözleşme yapılırken belirlenmelidir. Dolayısıyla, böyle bir satışta temerrüdün gerçekleşebilmesi için satıcının alıcıya ihtarda bulunmasına gerek yoktur (BK. m. 117/II). Ayrıca, karşılıklı borç yükleyen bir sözleşme olan ön ödemeli taksitle satışta, alıcının temerrüde düşmesi hâlinde satıcı, borcun ifa edilmesi için uygun bir süre verebilir veya uygun bir süre verilmesini hâkimden isteyebilir (BK. m. 123)¹⁰⁰.

Borçlar Kanununda ön ödemeli taksitle satışta alıcının temerrüdünün sonuçları bakımından ise özel bir düzenleme öngörülmemiştir (BK. m. 271). Alıcının temerrüdü hâlinde satıcının sahip olduğu haklara ilişkin bu kapsamdaki açıklamalarımızdan önce, uygulama alanını sınırlandıran Borçlar Kanununun 272 nci madde hükmüne dikkat çekmekte yarar vardır. Bu hüküm gereğince, Borçlar Kanununun alıcının temerrüdüne ilişkin 271 inci madde hükmü, alıcının tacir sıfatıyla hareket etmesi veya malın bir ticarî işletmenin ihtiyacı için ya da meslekî amaçlarla satın alınması durumunda uygulanmaz. Dolayısıyla, söz konusu üç seçimlik durumdan birinin varlığı hâlinde, alıcının temerrüdünün sonuçları bakımından da genel hükümler uygulanmalıdır (BK. m. 117 vd.).

2- Alıcının Temerrüdü Hâlinde Satıcının Sahip Olduğu Haklar

a) Vadesi Gelmiş Ödemeleri Talep Hakkı

Ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinde alıcının bir veya daha çok ön ödemede temerrüde düşmesi durumunda satıcı, ancak vadesi gelmiş olan ödemeleri isteyebilir (BK. m. 271/I). Satıcı bu hakkını genel hükümler çerçevesinde kullanır. Buna göre, satıcı, vadesi gelmiş taksitlerle birlikte, temerrüd faizi (BK. m. 120 vd.) ve alıcının kusuru hâlinde gecikme tazminatı (BK. m. 118) talep edebilir.

⁹⁹ Söz konusu şartlar hakkında detaylı bilgi için, Bucher, I, 356 vd.; Tekinay, 725 vd.; Velidedeoğlu / Özdemir, 235; İnan, 497 vd.; Eren, 1092 vd.; Kılıçoğlu, 678 vd..

¹⁰⁰ Süre verilmesini gerektirmeyen durumlar için, BK. m. 124.

Alıcının ön ödemelerin bir kısmında temerrüde düşmesi hâlinde, satıcı henüz muaccel olmamış ön ödemeler de dahil satış bedelinin tamamının bir defada ifasını isteyebilir mi? Yani taksitle satış sözleşmesinde satıcıya belirli şartlar çerçevesinde tanınan muacceliyet kaydı, ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinde de kabul edilebilir mi? Ön ödemeli taksitle satışta alıcının temerrüdünü düzenleyen Borçlar Kanununun 271 inci maddesinde muacceliyet kaydı düzenlenmemiştir. Ayrıca, 273 üncü maddede de taksitle satışa ilişkin hükümlerden ön ödemeli taksitle satışa uygulanacak hükümler arasında taksitle satışlarda bu kaydı mümkün kılan 259 uncu madde hükmü sayılmamıştır. Bundan hareketle lafzî yorum yapılarak ön ödemeli taksitle satışta muacceliyet kaydının geçersiz olacağı¹⁰¹ kabul edilebilir¹⁰². Ancak, muacceliyet kaydının belli şartlar çerçevesinde geçerli olacağı taksitle satış bakımından kabul edilmiştir (BK. m. 259/II, III). Bu kaydı, her ikisi de kısmî ödemeli satış olan bu iki sözleşme türünden taksitle satış bakımından geçerli kabul edip, ön ödemeli taksitle satış bakımından geçersiz kabul etmek hakkaniyete uygun değildir. Ayrıca, hem 259 uncu hem de 271 inci maddede ve bu maddelerin gerekçelerinde ön ödemeli taksitle satışta muacceliyet kaydının geçersiz kabul edileceğine ilişkin herhangi bir ifade de mevcut değildir. Dolayısıyla, muacceliyet kaydı ile sınırlı olmak üzere Borçlar Kanununun 259 uncu maddesinin ikinci ve üçüncü fıkralarının, ön ödemeli taksitle satış bakımından kıyasen uygulanması mümkündür. Buna göre, ön ödemeli taksitle satışta satıcının muacceliyet kaydından yararlanabilmesi için;

- *Öncelikle, satıcı bu hakkı açık biçimde saklı tutmuş olmalıdır.*

Hükümde “*bu hakkı açık biçimde saklı tutmuş olmasına*” şeklinde bir ifadeye yer verildiği için satıcının bu hakkı örtülü bir biçimde saklı tutma imkânı yoktur. Dolayısıyla, ön ödemede temerrüde düşülmesi durumunda kalan ön ödemelerin muacceliyetini talep edebilme imkânına sözleşmede açık bir biçimde yer verilmelidir.

¹⁰¹ Sözleşmenin içerdiği hükümlerden bir kısmının hükümsüz olması, diğerlerinin geçerliliğini etkilemeyeceğinden, bu görüş kabul edilirse, böyle bir kayıt hakkında kısmî kesin hükümsüzlük (butlan) yaptırımını (BK. m. 27/II) uygulanmalıdır.

¹⁰² Ancak, malın devrinden sonraki dönem için böyle bir kaydın mümkün olabileceğinden hareketle, ön ödemelerde temerrüde ilişkin olarak muacceliyet kaydının hüküm ve sonuç doğurmasının mümkün olmadığını kabul eden görüş için Ozanoğlu, 274.

- Alıcı, kararlaştırılan satış bedelinin en az onda birini oluşturan ön ödemede temerrüde düşmüş olmalıdır.

Buna göre, bedelin onda biri her bir ön ödemeli taksitle satış için ayrı ayrı hesaplanmalıdır.

- Ayrıca, alıcı birbirini izleyen en az iki ön ödeme veya satış bedelinin en az dörtte birini oluşturan bir ön ödeme ya da en son ön ödemede temerrüde düşmüş olmalıdır.

Muacceliyet kaydının geçerli kabul edilebilmesi için bu şartta yer alan üç alternatif durumdan herhangi birinin gerçekleşmesi yeterlidir. Ayrıca, söz konusu şart da, diğer şartlarla birlikte gerçekleşmelidir. Aksi takdirde, sözleşmede muacceliyet kaydı yer alsa bile, satıcı, ancak vadesi gelmiş ödemeleri isteyebilecektir.

- Ayrıca, satıcı, satış bedelinin geri kalan kısmının tamamen ödenmesini istemeden önce, alıcıya en az onbeş günlük bir ek ödeme süresi tanınmalıdır.

Bu zorunluluk, muacceliyet kaydının ileri sürülebilmesinin son şartı olarak, 259 uncu maddenin son fıkrasında düzenlenmiştir. Buna göre, muacceliyet kaydının ileri sürülmesinden önce, vadesi gelmiş ödemeleri ifa ederek edimini yerine getirebilmesi için alıcıya onbeş günlük son bir imkân tanınmıştır.

Ön ödemeli taksitle satışta muacceliyet kaydının geçerliliğinin kabulü hâlinde, söz konusu şartlar mevcutsa, satış bedelinin tamamı muaccel hâle gelir. Bu durumda ise, artık genel hükümler uygulanır. Buna göre, satıcı, bedelin tamamı için temerrüd faizi (BK. m. 120 vd.) ve alıcının kusuru hâlinde gecikme tazminatı (BK. m. 118) talep edebilir. Ayrıca, sözleşmede gecikme için bir ceza koşulu (BK. m. 179 vd.) kararlaştırılmışsa, satıcı, bunu da talep edebilir¹⁰³.

b) Sözleşmeden Dönme Hakkı

aa) Şartları

Ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinde alıcının temerrüdü hâlinde satıcıya tanınan diğer hak, sözleşmeden dönmedir (BK. m. 271). Satıcının bu hakkından söz edilebilmesi için;

¹⁰³ Tandoğan, 311.

- *Kararlaştırılan satış bedelinin en az onda birini oluşturan ödemenin vadesi gelmiş ve alıcının söz konusu bu ödemede temerrüde düşmüş olması gerekmektedir.*

Söz konusu şart, ödemelere ilişkindir ve her bir sözleşme bakımından satış bedeli göz önünde bulundurularak ayrı ayrı hesaplanmalıdır.

- *Alıcı, birbirini izleyen iki ön ödeme veya toplam alacağın en az dörtte birini oluşturan bir tek ön ödeme ya da sonuncu ön ödemede temerrüde düşmüş olmalıdır.*

Bu şartta, muacceliyet kaydına ilişkin hükümde (BK. m. 259/II) olduğu gibi, söz konusu üç duruma alternatifli bir şekilde yer verilmektedir. Bu üç durumdan herhangi birinin olayda gerçekleşmesi yeterlidir.

- *Ayrıca, satıcı, alıcıya bir aylık ek ödeme süresi tanımak zorundadır.*

Buna göre, satıcının, söz konusu şartlara ilâve olarak, alıcıya bir aylık ödeme süresi tanınması ve bu sürenin ödeme yapılmaksızın geçmesi gerekmektedir.

Taksitle satış sözleşmesinden¹⁰⁴ farklı olarak, ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinde dönme hakkının kullanılabilmesi için bu hakkın açık bir biçimde saklı tutulmuş olması gerekli değildir. Dolayısıyla, ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinde kanundan doğan bu hakkın örtülü olarak saklı tutulması hâlinde dahi satıcı tarafından ileri sürülebilmesi mümkündür.

bb) Sonuçları

Satıcının sözleşmeden dönme hakkını kullanması, sözleşmeyi geçmiş etkili olarak sonlandırır¹⁰⁵. Böylece her iki taraf bakımından bazı talep hakları doğar. Dönme hakkının kullanılmasının sonuçları, Borçlar Kanununun 271 inci maddesinin ikinci, üçüncü ve dördüncü fıkralarında düzenlenmektedir.

Borçlar Kanununun 271 inci maddesinin ikinci fıkrasının ilk cümlesine göre, *“satıcı, ödeme süresi bir yıl veya daha az olan sözleşmeden dö-*

¹⁰⁴ Taksitle satışta, satıcının sözleşmeden dönebilmesi, ancak bu hakkı açık biçimde saklı tutmuş olmasına bağlıdır (BK. m. 259/II).

¹⁰⁵ Ozanoğlu, 242.

nerse, 260 ıncı maddenin¹⁰⁶ ikinci fıkrası hükmü kıyas yoluyla uygulanır". Buna göre, satıcı, alıcının vadesi gelmiş ödemelerde temerrüde düşmesi yüzünden satılanın devrinden önce sözleşmeden dönerse, alıcıdan sadece ifa edilmeyen ödemeler üzerinden, sözleşmeden döndüğü tarihe kadar işleyecek yasal faiz ile sözleşmenin kurulmasından sonra, satılanın uğramış olduğu değer kaybı sebebiyle tazminat isteyebilir. Böylece satıcının talep edebileceği hakların söz konusu hükümde sayılanlar ile sınırlı olduğu açıkça ifade edilmektedir. Ayrıca, kıyasen uygulanması öngörülen 260 ıncı maddenin ikinci fıkrasının ikinci cümlesine göre, taraflar ceza koşulu kararlaştırmışlarsa, bu koşulda öngörülen bedel peşin satış bedelinin yüzde onunu aşamaz.

Borçlar Kanununun 271 inci maddesinin ikinci fıkrasının ikinci cümlesine göre ise, ödeme süresi bir yıldan uzun veya belirsiz olan sözleşmelerde satıcı, ancak Kanunun 269 uncu maddesinin ikinci fıkrasında öngörülen cayma parasını ve alıcıya ödenmesi gereken ortalama banka mevduat faizini aşan zararlarının karşılanmasını isteyebilir. Bu hüküm sayesinde, süresi bir yılı aşan sözleşmelerde satıcının talep edebileceği haklar açıkça ve sınırlayıcı bir şekilde belirtilmektedir.

Söz konusu maddenin üçüncü fıkrasında bir yıldan daha uzun süreli sözleşmelerde temerrüde düşmüş olan alıcının malın devrini istemesi hâlinde satıcıya, yasal anapara faizi ile birlikte devir isteminden sonra malın değerinde oluşacak eksilmelerin giderimini isteme hakkı tanınmakta ve sözleşmede öngörülmesi durumunda ödenecek ceza koşulunun miktarının, satış bedelinin yüzde onunu geçemeyeceği belirtilmektedir.

Aynı maddenin son fıkrasında ise, sözleşmenin süresi bakımından herhangi bir farklılık gözetilmeksizin satılanın devredilmiş olduğu hâllerde, dönme konusunda Kanunun 260 ıncı maddesinin ilk fıkrasının uygulanacağı hükme bağlanmaktadır. Buna göre, satıcının, alıcının taksitleri ödemede temerrüde düşmesi sebebiyle satılanın alıcıya devrinden sonra sözleşmeden dönmesi hâlinde, taraflar aldıklarını iade ile yükümlüdür. Ayrıca, satıcının hakkaniyete uygun¹⁰⁷ bir

¹⁰⁶ Borçlar Kanununun 260 ıncı maddesi, taksitle satışta sözleşmeden dönme hakkının "Alıcının Temerrüdü" üst başlığı altında düzenlendiği bir hükümdür.

¹⁰⁷ Kullanım bedelinin hakkaniyete uygun olması gerektiği ifade edilerek, hem talebin kapsamı bakımından sınırlandırma öngörülmüş hem de böyle bir ölçü getiril-

kullanım bedeli ve satılanın olağandışı kullanılması sebebiyle değerinin azalması hâlinde tazminat istemesi de mümkündür. Ayrıca, aynı hükmün ikinci cümlesinde satıcının isteyebileceği haklar bakımından azamî bir sınır öngörülmektedir. Böylece alıcıyı korumak amacıyla menfî zararın kapsamı bakımından Kanunda bir sınırlamaya yer verilmiştir¹⁰⁸. Buna göre, satıcı sözleşme zamanında ifa edilmiş olsaydı ne elde edecekseydi bundan fazlasını isteyemez.

3- Hâkimin Müdahalesi

Borçlar Kanununun taksitle satış sözleşmesine ilişkin 261 inci maddesi, ön ödemeli taksitle satış sözleşmesine de uygulanır (BK. m. 273). 261 inci maddede, taksitle satışta alıcının temerrüde düşmesi durumunda hâkimin müdahalesi düzenlenmektedir. Bu hüküm uyarınca hâkimin sözleşmeye müdahale edebilmesi için iki şartın varlığı birlikte aranır. Bu şartlardan biri, temerrüde düşen alıcının borçlarını ödeyeceği konusunda güvence vermesi; diğeri ise, satıcının bu yeni düzenlemeden ötürü herhangi bir zarara maruz kalmamasıdır.

261 inci madde sayesinde, söz konusu şartların gerçekleşmesi durumunda, hâkime, sözleşmeye müdahale ederek, temerrüde düşen alıcıya ödeme kolaylıkları sağlama ve satıcının satılanı geri almasını yasaklama yetkileri tanınmaktadır. Ancak, ifade edilmelidir ki, taksitle satıştan farklı olarak, ön ödemeli taksitle satışta, satıcı, kendisine satış bedeli ödendikten sonra satılanın zilyetlik ve mülkiyetini alıcıya devretmeyi üstlenmektedir. Buna göre, ön ödemeli taksitle satışta alıcının temerrüde düşmesi durumunda satılan hâlen satıcıda olacaktır. Dolayısıyla, taksitle satış bakımından hâkime tanınan satıcının satılanı geri almasını yasaklama yetkisi, ön ödemeli taksitle satış bakımından uygulanamaz bir yetkidir.

4- Alıcının Def'ileri

Taksitle satışta alıcının def'ilerine ilişkin 257 nci madde hükmü, ön ödemeli taksitle satışta da uygulanır (BK. m. 273/I). 257 nci maddenin ilk fıkrasında, alıcının, satıcıya karşı, satış bedelini ödeme borcu ile on-

¹⁰⁸ mek suretiyle hâkime önemli bir takdir imkânı tanınmıştır. Ozanoğlu, 246.

dan olan alacağını takas etme hakkından önceden feragat edemeyeceği öngörülmektedir. Böylece alıcının takas hakkı emredici bir şekilde güvenceye bağlanmıştır.

Söz konusu maddenin ikinci fıkrasında ise, 273 üncü maddenin ilk fıkrasında yer alan ortak hükümlerden satıcının alacağının devrine ilişkin olanı düzenlenmiştir. Buna göre, satıcı satış bedeline ilişkin alacağını devrederse, bu devir sebebiyle alıcının söz konusu alacağa ilişkin def'ileri sınırlanamaz ve ortadan kaldırılamaz. İlk fıkra hükmü gibi, bu hüküm de kanunkoyucu tarafından alıcıyı koruyucu ve emredici bir şekilde düzenlenmiştir.

II- Satıcının Borçları ve Temerrüdü

A) Satıcının Borçları

1- Satılanın Zilyetlik ve Mülkiyetini Alıcıya Devretme Borcu

Ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinde satıcının aslî borcu, satılanın zilyetlik ve mülkiyetini alıcıya devretme borcudur (BK. m. 264/I). Satıcının bu borcu, ancak alıcının satış bedelini kısmî edimler hâlinde tamamen ödemesinden sonra muaccel olabilir (BK. m. 264/I). Borçlar Kanununun 267 nci maddesinin birinci cümlesinde, ödeme süresi bir yıldan daha uzun veya belirsiz olan sözleşmelerde satış bedelinin satılanın devri anında tamamen ödenmiş olması gerektiği açıkça ifade edilmektedir.

Borçlar Kanununun 266 ncı maddesinin birinci ve ikinci fıkralarında, ön ödemeli taksitle satışta, alıcının istemesi durumunda, satıcının hangi maddî veya şeklî koşullar altında, satılanı ona devretmekle yükümlü olduğu ifade edilmektedir. Söz konusu maddenin ilk fıkrasında öncelikle alıcının satış bedelini tamamen ödedikten sonra, her zaman malın kendisine devrini isteyebileceği belirtilmektedir. Aynı fıkranın devamında ise, satıcının malı başkasından sağlayarak devredecek olması hâlinde alıcının, bunun için kendisine uygun bir süre tanımak zorunda olduğu öngörülmektedir. İkinci fıkrada ise, malın devredilebilmesi için uyulması gereken koşulların neler olduğuna açıklık getirilmiştir. Buna göre, satıcının malı alıcıya devredebilmesi için, taksitle satışa ilişkin koşullara uyması gerekmektedir.

266 ncı maddenin son fıkrasında ise, ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinde alıcının, hangi durumlarda ve hangi koşulların gerçekleşmesiyle satılanın kısım kısım devredilmesini isteyebileceği; hangi durumlarda bu hakka sahip olmadığı düzenlenmektedir. Buna göre, alıcının satılanın kısım kısım devrini isteyebilmesi için, ilk şart, birden çok şey satın almış veya seçim hakkını saklı tutmuş olmasıdır. İkinci şart ise, alıcının ancak 256 ncı maddede öngörülen ve peşin satış bedelinin en az onda birine tekabül eden asgarî peşinatı ödemesidir. Bu şartlar birlikte gerçekleştiği takdirde, alıcı, satılanın kısım kısım devredilmesini isteyebilir. Ancak, aynı hükme göre, alıcı satılanın eşya topluluğu¹⁰⁹ oluşturduğu hâllerde bu hakka sahip değildir. Ayrıca, hükmün son cümlesine göre, satış bedelinin tamamen ödenmemesi hâlinde, satıcıdan satılanı kısmen devretmesi, ancak geri kalan kısmın yüzde onunun kendisine güvence olarak bırakılması koşuluyla istenebilir.

Borçlar Kanununun 267 nci maddesinin ikinci cümlesinde, satılanın devrini isteyen alıcının, banka hesabındaki bakiyeden, satış bedelinin en çok üçte birlik kısmını satıcı lehine serbest bırakabileceği; son cümlesinde ise, alıcının sözleşmenin kurulduğu sırada böyle bir serbest bırakma taahhüdünde bulunamayacağı düzenlenmektedir. Maddenin ikinci cümlesinde satış bedelinin tamamını ödeyerek, satıcıdan, satılanın kendisine devrini isteyen alıcının, satılan kendisine devredilmedikçe, hesabındaki ödemelerin en çok üçte bir oranındaki kısmını, satıcı yararına serbest bırakılmasına rıza gösterebileceği öngörülmektedir. Bu düzenleme sayesinde, alıcı, taksit borçlarını tamamen ödediği hâlde, henüz devralmadığı satılanın satış bedelinin bu oranı aşan kısmını kaybetmesi tehlikesine karşı korunabilir. Maddenin son cümlesine göre, alıcının sözleşmenin kurulduğu aşamada söz konusu korumayı etkisiz kılan bir taahhüdü geçersiz sayılmaktadır. Böylece, satıcıların ikinci cümledeki korumanın etkisinden kurtulmalarının önlenmesi amaçlanmaktadır.

¹⁰⁹ Eşya topluluğunda, birden fazla eşyanın bağımsızlıklarını kaybetmeksizin ortak bir amaç doğrultusunda ekonomik bir bütün oluşturmak üzere bir araya getirilmesi söz konusudur. Oğuzman / Seliçi / Oktay-Özdemir, 9; Ayan, Mehmet, Eşya Hukuku, I, Zilyetlik ve Tapu Sicili, 6. Baskı, Konya 2012, s. 19.

2- Satıcının Zapttan Sorumluluk Borcu

Ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinde satıcının zapttan sorumluluk borcu özel olarak düzenlenmemiştir. Ancak, Borçlar Kanununun 214 üncü ve devamındaki hükümlerde zapttan sorumluluk borcu taşınır satış bakımından öngörülmektedir. Ön ödemeli taksitle satış sözleşmesi, sistematik olarak bir satış sözleşmesi ve konusu da taşınır bir mal olduğu için, söz konusu hükümlerin, bu sözleşme türü hakkında da uygulanması mümkündür.

Satıcının zapttan sorumluluğundan söz edilebilmesi için;

- *Her şeyden önce, satılan, alıcıya geçerli bir satış sözleşmesine dayanılarak teslim edilmiş olmalıdır.*

- *Zaptı sağlayacak üstün bir hak, satış sözleşmesinin kurulduğu sırada mevcut olmalıdır (BK. m. 214/I).*

Borçlar Kanununun 214 üncü maddesinin gerekçesine göre, söz konusu üstün hak, mülkiyet hakkı, sınırlı aynî hak ya da şerh verilmiş bir kişisel hak olabilir.

- *Alıcı, satılanın elinden alınma tehlikesini sözleşmenin kurulduğu sırada bilmemelidir.*

Alıcı, zapt tehlikesini sözleşmenin kurulduğu anda biliyor idiyse satıcı, ayrıca üstlenmiş olmadıkça bundan dolayı sorumlu olmaz (BK. m. 214/II).

- *Satılan, üçüncü kişi tarafından alıcının elinden alınmalıdır.*

Borçlar Kanununun 214 üncü maddesinin gerekçesine göre, söz konusu bu maddedeki “*elinden alınır*” şeklindeki ibareden anlaşılması gereken, üçüncü kişinin alıcıya karşı zapt girişiminde bulunmasıdır.

- *Nihayet, alıcı, satıcıya zaptın varlığını kabul ettirmelidir (BK. m. 215, 216).*

Alıcının sahip olduğu haklar ise, satılanın tam ve kısmî zaptı bakımından farklı şekilde düzenlenmiştir. Tam zapt hâlinde alıcının hakları, Borçlar Kanununun 217 nci maddesinde düzenlenmiştir. Söz konusu maddenin dört bentten oluşan birinci fıkrasında, alıcının tam zapt hâlinde, satıcıdan isteyebileceği doğrudan zararlar sayılmıştır. Alıcı,

satıcının zaptta bir kusuru olmasa da, bu zararların giderilmesini isteyebilir. Söz konusu maddenin ikinci fıkrasında ise, alıcının dolaylı zararlarının da satıcı tarafından giderilmesini isteyebileceği öngörülmüştür. Kısmî zapt hâlinde alıcının hakları ise, Borçlar Kanununun 218 inci maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, kısmî zapt hâlinde alıcı, sadece bu yüzden uğradığı zararların giderilmesini isteyebilir (BK. m. 218/I). Ancak, satılndaki bu durumu bilseydi onu satın almayacağı durum ve koşullardan anlaşılıyorsa, alıcı, hâkimden sözleşmenin sona ermesine karar vermesini isteyebilir (BK. m. 218/II).

Zapttan sorumlulukla ilgili davaların zamanaşımı hakkında Borçlar Kanununda herhangi bir düzenleme yoktur. Öğretide¹¹⁰ ve uygulamada¹¹¹ ise, bu sürenin on yıl olduğu kabul edilmektedir.

3- Satıcının Ayıptan Sorumluluk Borcu

Ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinde satıcının ayıptan sorumluluk borcu da Kanunda özel olarak düzenlenmemiştir. Ancak, zapttan sorumluluk bakımından kabul edilen çözümün satıcının ayıptan sorumluluk borcu bakımından da kabulü uygundur. Buna göre, taşınır satışında satıcının ayıptan sorumluluk borcunu düzenleyen Borçlar Kanununun 219 uncu maddesi ve onun devamındaki hükümlerin ön ödemeli taksitle satış sözleşmesi bakımından da uygulanması mümkündür.

Borçlar Kanununun 219 uncu maddesinin ilk fıkrasına göre, satıcı, alıcıya karşı ya herhangi bir surette bildirdiği niteliklerin satılnda bulunmaması sebebiyle sorumlu olur ya da nitelik veya niteliği etkileyen niceliğine aykırı olan, kullanım amacı bakımından değerini ve alıcının ondan beklediği faydaları ortadan kaldıran veya önemli ölçüde azaltan ayıpların bulunmasından sorumlu olur. Bu hükme göre, ayıp maddî, hukukî ya da ekonomik olabilir. Ayrıca, satıcı ancak sözleşmenin kurulduğu sırada alıcının bilmediği ayıplardan sorumludur (BK. m. 222/I). Buna ilâveten ayıptan sorumluluk sorumsuzluk anlaşması ile kaldırılmamış olmalıdır (BK. m. 221). Satıcının ayıptan sorumlu tutulabilmesi için bazı şeklî şartların da yerine getirilmesi gerekme-

¹¹⁰ Zevkliler / Havutçu, 127; Bilge, 63; Feyzioğlu, 269; Tandoğan, 162.

¹¹¹ 1. HD. 16.12.2009, E. 2009/11411 K. 2009/13279 (YKD.C. 36, S. 11, 2010, s. 2046).

dir. Buna göre, alıcının, devraldığı satılanın durumunu işlerin olağan akışına göre imkân bulur bulmaz gözden geçirmesi ve satılana satıcının sorumluluğunu gerektiren bir ayıpla karşılaşması hâlinde, bunu uygun bir süre içinde ona bildirmesi gerekmektedir (BK. m. 223/I).

Borçlar Kanununun 227 nci maddesinin ilk fıkrasına göre, malın satıcının sorumluluğunu gerektirecek bir şekilde ayıplı olması hâlinde, alıcının kullanabileceği seçimlik haklar şunlardır:

- *Satılanı geri vermeye hazır olduğunu bildirerek sözleşmeden dönme.*
- *Satılanı alıkoyup ayıp oranında satış bedelinde indirim isteme.*
- *Aşırı bir masrafı gerektirmediği takdirde, bütün masrafları satıcıya ait olmak üzere satılanın ücretsiz onarılmasını isteme.*
- *İmkân varsa, satılanın ayıpsız bir benzeri ile değiştirilmesini isteme.*

Ayrıca, alıcı genel hükümlere göre *tazminat isteme hakkına* da sahiptir (BK. m. 227/II).

Son olarak satıcının, ayıptan sorumluluk borcu için, kural olarak, satıladaki ayıp daha sonra ortaya çıksa bile, satılanın alıcıya devrinde başlayarak iki yıllık bir zamanaşımı süresine tâbî tutulduğu ifade edilmelidir (BK. m. 231/I).

B) Satıcının Temerrüdü

Ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinde alıcının temerrüdü, Borçlar Kanununun 271 inci maddesinde hüküm altına alınmıştır. Ancak, ön ödemeli taksitle satışta satıcının temerrüdüne ilişkin herhangi bir özel düzenlemeye Kanunda yer verilmemiştir. Bu durumda ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinde satıcının temerrüdü hâlinde 117 nci madde ve devamındaki genel hükümler uygulama alanı bulur.

Buna göre, istisnâî hâller saklı kalmak şartıyla, borcu muaccel hâle gelmiş olan satıcı, alıcının ihtarı ya da ihtar yerini tutan bir durumun gerçekleşmesiyle (BK. m. 117/II) temerrüde düşer (BK. m. 117/I). Bu şartlara ilâveten, karşılıklı borç yükleyen bir sözleşme olan ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinde, satıcının temerrüde düşmesi hâlinde alıcı, borcun ifa edilmesi için uygun bir süre verebilir veya uygun bir süre verilmesini hâkimden isteyebilir (BK. m. 123).

Satıcının temerrüdü hâlinde alıcıya tanınan seçimlik haklar ise, Borçlar Kanununun 125 inci maddesinin birinci ve ikinci fıkrasında öngörülmektedir. Hükmün ilk fıkrasına göre, temerrüde düşen satıcı, verilen süre içinde, borcunu ifa etmemişse veya süre verilmesini gerektirmeyen bir durum söz konusu ise alıcı, her zaman borcun aynen ifasını ve gecikme sebebiyle tazminat isteme hakkına sahiptir. Bu durumda edim henüz imkânsızlaşmamışsa, alıcı, ifa davası açarak satıcıyı borçlanılan edimi ifaya mahkum ettirebilir. Ayrıca, hükmün ikinci fıkrasına göre, alıcı, borcun ifasından ve gecikme tazminatı isteme hakkından vazgeçtiğini hemen bildirerek, borcun ifa edilmemesinden doğan zararın giderilmesini isteyebilir veya sözleşmeden dönebilir. Ancak, alıcı, söz konusu son iki imkândan birini seçmek istediğini hemen bildirmezse, aynen ifa ve gecikme sebebiyle tazminat istemek durumunda kalır.

6. GÖREVLİ, YETKİLİ MAHKEME VE TAHKİM

Malvarlığı haklarına ilişkin davalar bakımından görevli mahkeme, asliye hukuk mahkemesidir (HMK. m. 2/I)¹¹². Ön ödemeli taksitle satışa ilişkin davaların konusu, para veya para ile ölçülebilen bir şeydir. Dolayısıyla, ön ödemeli taksitle satıştan doğan bir uyuşmazlık bakımından görevli mahkeme, asliye hukuk mahkemesidir.

Ön ödemeli taksitle satış sözleşmesine ilişkin davalar hakkında genel yetkili mahkeme, davalı gerçek veya tüzel kişinin davanın açıldığı tarihteki yerleşim yeri mahkemesidir (HMK. m. 6/I). Sözleşmeden doğan böyle bir dava, sözleşmenin ifa edileceği yer mahkemesinde de açılabilir (HMK. m. 10)¹¹³. Ayrıca, taraflar, açık (HMK. m. 17) veya zımnî (HMK. m. 19/IV) bir anlaşma ile yetkisiz mahkemeyi de yetkili kılabilirler. Bu hâlde, ön ödemeli taksitle satıştan doğan davalar, davacının seçimine göre davacının yerleşim yeri veya sözleşmenin ifa yeri ya da yetki sözleşmesi (şartı) ile yetkili kılınan yer mahkemelerinden birinde açılabilir.

¹¹² Kuru, Baki / Arslan, Ramazan / Yılmaz, Ejder, Medenî Usul Hukuku, 22. Baskı, Ankara 2011, s. 121.

¹¹³ 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun 10. maddesindeki yetki kuralı kamu düzenine ilişkin (kesin) yetki kurallarından değildir. Dolayısıyla, ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinden doğan bir dava, davalının yerleşim yeri mahkemesinde açılabileceği gibi, sözleşmenin ifa edileceği yer mahkemesinde de açılabilir. Kuru / Arslan / Yılmaz, s. 141.

Ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinden doğacak uyuşmazlıklarda, satıcının, alıcıyı uzak bir mahkemede hakkını savunmaya zorlaması muhtemeldir. Bu durumun kabulü ise, alıcının büyük güçlüklerle karşı karşıya bırakılması sonucuna sebep olabilir. Bunu önleyebilmek için, taksitle satışta yetkili mahkemeye ilişkin Borçlar Kanununun 262 nci madde hükmünün, ortak hüküm olan 273 üncü madde hükmü sayesinde, ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinde de uygulanacağı kabul edilmiştir¹¹⁴.

262 nci maddeye göre, ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinden doğacak uyuşmazlıklar hakkında, yerleşim yeri Türkiye’de olan alıcı, yerleşim yeri mahkemesinin yetkisinden önceden feragat edemez. Söz konusu emredici hüküm, alıcının yerleşim yeri mahkemesinin yetkisinden feragati sadece uyuşmazlığın öncesinde yasaklamaktadır. Dolayısıyla, uyuşmazlığın doğumundan sonra alıcı, yerleşim yerindeki mahkemenin yetkisinden feragat edebilir¹¹⁵.

Ayrıca, aynı maddeye göre yerleşim yeri Türkiye’de olan alıcı, tarafı olduğu ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinden doğacak uyuşmazlıklar konusunda, tahkim sözleşmesi de yapamaz. Bu yasağın sebebi olarak, tahkim yolunun normal yargı yollarına kıyasla alıcı bakımından daha çok masrafı gerektirmesi ile hakemlerin tarafsızlığı ve ehliyeti konusunda alıcının önceden bir değer hükmü vermesinin mümkün olmaması gösterilmektedir¹¹⁶.

7. ÖN ÖDEMELİ TAKSİTLE SATIŞ SÖZLEŞMESİNİN SONA ERMESİ

Ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinin olağan sona erme hâli, alıcı ve satıcının borçlarını gereği gibi ifa etmeleridir. Bu durumda, alıcı ve satıcının ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinden doğmuş tüm borçları gereği gibi ifa etmesiyle sözleşme sona erer. Ayrıca, ifadan başka sebeplerin gerçekleşmesi ile sözleşmeden doğan hakların ve borçların sona ermesi hâlinde de sözleşme sona erer. Aşağıda ise, ön ödemeli taksitle satış sözleşmesi bakımından özellik arz eden durumlar incelenecektir.

¹¹⁴ Taksitle satış sözleşmesi hakkında Akünel, 103-104; Çörtoğlu, 290.

¹¹⁵ Taksitle satış sözleşmesi hakkında Çörtoğlu, 290.

¹¹⁶ Akünel, 104.

I- Alıcının Geri Alma Hakkını Kullanması Hâlinde

Taksitle satışa ilişkin hükümlerden sözleşmenin hüküm ve sonuçlarını doğurmasına ve geri alma açıklamasına ilişkin olanı (BK. m. 255), Borçlar Kanununun 273 üncü maddesinin ilk fıkrası uyarınca, ön ödemeli taksitle satışta da uygulanır.

Geri alma hakkı, ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinde alıcıları korumak ve fazla düşünmeden borç altına girmiş alıcıların belirli bir süre içerisinde bu sözleşmeden kurtulmasına imkân tanımak için öngörülmüştür¹¹⁷.

Ön ödemeli taksitle satış sözleşmesi, satıcı bakımından, sözleşmenin kurulduğu anda hükümlerini doğurmaya başladığı hâlde, alıcı bakımından, taraflarca imzalanmış bir nüshanın eline geçmesinden başlayarak yedi gün sonra yürürlüğe girer (BK. m. 255/I). Bu hükümden sözleşmenin geçerli bir şekilde kurulmuş olduğu; fakat alıcı bakımından hüküm ve sonuçlarını doğurup doğurmayacağının belirsiz olduğu anlaşılmaktadır¹¹⁸. Alıcı, bu fıkra da öngörülen yedi günlük yasal süre içinde bir tazminat yükümlülüğü söz konusu olmaksızın, isterse sözleşmenin kurulmasına ilişkin irade açıklamasını satıcıya yazılı olarak bildirmek koşuluyla geri alabilecektir¹¹⁹. Geri alma bildiriminin sürenin son gününde postaya verilmiş olması, sonuç doğurabilmesi için yeterlidir. Ayrıca, alıcının korunması amacıyla, onun geri alma hakkından önceden feragat edemeyeceği de hükme bağlanmıştır¹²⁰.

Söz konusu hükmün ikinci fıkrasına göre, satıcının malı geri alma süresi içinde alıcıya devretmiş olması durumunda alıcının, malı ancak olağan bir gözden geçirmenin gerektirdiği ölçüde kullanabileceği; aksi takdirde sözleşmenin hüküm ve sonuç doğuracağı öngörülmektedir. Taksitle satış bakımından öngörülen söz konusu hükmün, ön ödemeli taksitle satış bakımından uygulanması mümkün değildir. Zira, ön ödemeli taksitle satışta öncelikle alıcının ödemelerini ifa etmesi gerek-

¹¹⁷ Taksitle satış sözleşmesi hakkında aynı görüş için İnceoğlu, 25; Akünel, 96.

¹¹⁸ Akünel'a göre ise, "alıcı bu hakkı kullanmakla tamamlanmış bir sözleşmeden dönmekte; bilâkis taksitle satış sözleşmesi ancak cayma hakkının kullanılması hâlinde hukuken bağlayıcı olamamaktadır" (age., 98).

¹¹⁹ Bu hakkın kullanılmaması hâlinde, sözleşme hukuken kesinleşmiş olur. Zweifel, 1299.

¹²⁰ Söz konusu maddenin gerekçesinde, böyle bir feragatin, Kanunun 27. maddesinin ilk fıkrasına göre kesin hükümsüzlük yaptırımına tâbi olduğu öngörülmüştür.

mektedir. Aynı hükmün son fıkrasında ise, alıcının geri alma hakkını kullanması hâlinde, kendisinden cayma parası istenemeyeceği ifade edilmektedir.

II- Alıcının Cayma Hakkını Kullanması Hâlinde

Cayma hakkı, sona erme sebeplerinden biri olarak öngörülmektedir (BK. m. 269). Söz konusu hükmün ilk fıkrasına göre, ödeme süresi bir yıldan daha uzun veya belirsiz olan sözleşmelerde alıcının, malın devrine kadar sözleşmeden cayma hakkı mevcuttur. Buna göre, malın devrinden itibaren alıcının cayma hakkı ortadan kalkmaktadır. Ayrıca, bu hükümde önemli bir diğer nokta da, cayma hakkının kullanılabilmesinin özel sebeplerin varlığına muhtaç olmamasıdır. Alıcı herhangi bir özel sebep bulunmasa dahi, söz konusu haktan yararlanabilir.

Hükmün ikinci fıkrasında, cayma hâlinde, alıcı tarafından ödenmesi öngörülen cayma parasının nasıl belirleneceği ve miktarı ile yapılmış bulunan ödemelerden cayma parasını aşan kısmın hükmü açıklanmaktadır. Hükmün ilk cümlesine göre, sözleşmeden cayması hâlinde alıcı tarafından ödenmesi öngörülen cayma parasının, durumun özelliğine ve sözleşmenin kurulması ile cayma arasında geçen süreye bakılarak belirleneceği öngörülmektedir. Aynı hükmün devamında ise, bu miktarın satıcının toplam alacağını yüzde ikisinden az ve yüzde beşinden fazla olamayacağı ve alıcının, yapmış olduğu ödemelerin cayma parasını aşan kısmının, getirileri ile birlikte kendisine geri verilmesini isteyebileceği belirtilmektedir.

269 uncu maddenin son fıkrasında, bu fıkra da belirtilen üç durumdan birinin gerçekleşmesi sebebiyle sözleşmeden cayılması hâlinde, alıcıdan cayma parası istenemeyeceği öngörülmektedir. Buna göre, alıcının ölmesi veya kazanç elde etmekten sürekli olarak yoksun kalması sebebiyle ön ödemeleri yapamayacak duruma düşmesi ya da sözleşmenin yerine olağan koşullarla yapılacak bir taksitle satış sözleşmesinin konulmasına ilişkin önerisinin satıcı tarafından kabul edilmemesi yüzünden sözleşmeden cayıldığı takdirde, cayma parası istenemez. Bu durumlardan birinin gerçekleşmesi hâlinde, alıcı veya onun kanunî halefleri sözleşmeden cayabilir; ancak satıcı böyle bir durumda cayma parası isteme hakkından mahrum kalır.

III- Satıcının Cayma Hakkını Kullanması Hâlinde

Kural olarak, ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinden cayma hakkı, alıcıya tanınmıştır (BK. m. 269). Ancak, yukarıda¹²¹ ifade edildiği üzere, 270 inci maddenin ikinci fıkrasında öngörülen şartların gerçekleşmesi durumunda, satıcı da sözleşmeden cayan alıcının haklarına sahip olur. Tekrara sebebiyet vermemek adına, sadece bu durumda satıcının cayma hakkını elde edeceğini ve bu hakkını kullanması hâlinde sözleşmenin sona ereceğini ifade etmekle yetiniyoruz.

IV- Alıcının Ön Ödemeli Taksitle Satış Sözleşmesinin Yerine Olağan Koşullarla Yapılacak Bir Taksitle Satış Sözleşmesinin Konulmasına İlişkin Önerisinin Satıcı Tarafından Kabul Edilmesi Hâlinde

Borçlar Kanununun 269 uncu maddesinin son fıkrasında alıcının ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinin yerine olağan koşullarla yapılacak bir taksitle satış sözleşmesinin konulmasına ilişkin önerisinin satıcı tarafından kabul edilmemesi yüzünden sözleşmeden cayılması durumunda, cayma parasının istenemeyeceği düzenlenmektedir. Bu hükümden hareketle alıcının söz konusu önerisinin satıcı tarafından kabulünü ayrı bir sona erme sebebi olarak değerlendirmek mümkündür. Alıcının böyle bir önerisinin satıcı tarafından kabul edilmesi durumunda, ön ödemeli taksitle satış sözleşmesi sona erer.

Borçlar Kanununda yer verilmemişse de taraflar aralarında mevcut olan bir sözleşmeyi ortadan kaldırabilirler. “İkale (*bozma sözleşmesi*)” adı verilen bu sözleşmeyle taraflar daha önce aralarında yaptıkları ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinden doğan alacak ve borçlardan karşılıklı olarak vazgeçip, alacaklı ve borçlu sıfatlarına son vermektedirler¹²².

Ancak, taraflar ikale sözleşmesi ile birlikte sadece ön ödemeli taksitle satış sözleşmesini sona erdirmemekte, aynı zamanda bunun yerine olağan koşullar çerçevesinde bir taksitle satış sözleşmesinin konulmasını da kararlaştırmaktadırlar. Söz konusu taksitle satış sözleşmesi bakımından, Borçlar Kanununun 253 vd. maddelerindeki taksitle satışa ilişkin hükümler uygulanmalıdır.

¹²¹ § 5, III.

¹²² Eren, 1258.

SONUÇ

Ön ödemeli taksitle satış sözleşmesi, uygulamadaki önemi göz önünde bulundurulmak suretiyle, Türk Hukukunda ilk kez Borçlar Kanununda düzenlenmiştir. Böylece söz konusu sözleşme için diğer sözleşme türlerine ilişkin hükümler değil; kendi özel hükümleri doğrudan uygulanmaktadır. Ayrıca, sözleşmenin, sistematik bakımdan bir satış türü olarak, “*Kısmî Ödemeli Satışlar*” başlığı altında öngörül-
düğü de belirtilmelidir.

Ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinden bahsedebilmek için gereken unsurlar, kısaca, satış bedelinin kısmî edimler hâlinde ödenmesinin ve bedelin tamamen ödenmesinden sonra satılanın alıcıya devredileceğinin kararlaştırılması, satış konusunun taşınır mal veya haklar olması ve tarafların anlaşmasıdır.

Ayrıca, ön ödemeli taksitle satış sözleşmesi, hukukî niteliği itibarıyla, mülkiyeti devretme amacına yönelik, tam iki tarafa borç yükleyen, rızâî bir sözleşmedir. Yine, sözleşme, alıcının borcunun konusu bakımından dönemli edimi içermektedir. Aynı şekilde, ön ödemeli taksitle satış ile taksitle satışın karşılaştırılmasının sonucu olarak ön ödemeli taksitle satışı, taksitle satışın bir türü olarak kabul etmek mümkündür.

Ön ödemeli taksitle satış, ödeme süresi esas alınarak, ödeme süresi bir yıl veya daha az olan sözleşme ve ödeme süresi bir yıldan daha uzun veya belirsiz olan sözleşme olarak ikiye ayrılabilir. Kanunda ödeme süresi bir yıldan daha uzun veya belirsiz olan sözleşmeler bakımından öngörülen hükümlerin, ödeme süresi bir yıl veya daha az olan sözleşmelere uygulanmasını engelleyen herhangi bir hükme yer verilmemiştir. Buna göre, söz konusu hükümlerin, ödeme süresi bir yıl veya daha az olan sözleşmeler bakımından da uygulanmasını kabul etmek mümkündür.

Ön ödemeli taksitle satış sözleşmesi, yapılaş tarzı itibarıyla nite-
likli yazılı şekle tâbidir. Kanunda sözleşmede belirtilmesi zorunlu hususlara da yer verilmiştir (BK. m. 264/II). Sözleşmenin bu şekle uyulmaksızın yapılmasının sonucu ise geçersiz sayılmasıdır. Şekle aykırılık hâlinde geçersizliğin türünü, kesin hükümsüzlük (butlan) olarak kabul etmek mümkündür.

Ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinde alıcının aslî borcu, satış bedelini ödeme borcudur. Bu borç bakımından alıcının temerrüdünün şartları, Borçlar Kanununda özel bir düzenleme yoktur. Dolayısıyla, bu konuda genel hükümler (BK. m. 117 vd.) uygulanır. Temerrüdün sonuçları bakımından ise Kanunda özel bir düzenleme öngörölmüş-tür (BK. m. 271). Buna göre, alıcının temerrüdü hâlinde satıcının sahip olduğu haklar, vadesi gelmiş ödemeleri talep ve sözleşmeden dönme hakkıdır.

Ayrıca, ön ödemeli taksitle satış bakımından muacceliyet kaydı hakkında hüküm öngörölmemiştir. Ancak, taksitle satışlarda bu kaydı mümkün kılan 259 uncu madde hükmünün muacceliyet kaydı ile sınırlı olmak üzere ön ödemeli taksitle satış bakımından da uygulanması gerektiğı belirtilmelidir.

Ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinde satıcının aslî borcu ise, satılanın zilyetlik ve mülkiyetini alıcıya devretme borcudur (BK. m. 264/I). Satıcının söz konusu borcun ifasında temerrüdü hakkında Kanunda özel bir düzenleme yer almamaktadır. Bu noktada ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinde satıcının temerrüdü hâlinde 117 nci madde ve devamındaki genel hükümlerin uygulanması gerektiğı kabul edilmelidir. Satıcının diğ er borçları zapttan ve ayıptan sorumluluk borçları hakkında da ön ödemeli taksitle satışlara ilişkin hükümlerde özel bir düzenleme yoktur. Ancak, Borçlar Kanununun taşınır satışında satıcının zapttan sorumluluk borcu (BK. m. 214 vd.) ve ayıptan sorumluluk borcu (BK. m. 219 vd.) bakımından kabul edilen çözümün, bir taşınır satışı olan ön ödemeli taksitle satış bakımından da kabulü mümkündür.

Ön ödemeli taksitle satıştan doğ an uyuşmazlıklarda görevli mahkeme, asliye hukuk mahkemesidir (HMK. m. 2/I). Bu uyuşmazlıklarda yetkili mahkemeler ise, davacının seçimine göre davacının yerleşim yeri (HMK. m. 6/I) veya sözleşmenin ifa yeri (HMK. m. 10) ya da yetki sözleşmesi (şartı) ile yetkili kılınan yer mahkemeleridir (HMK. m. 17).

Nihayet, alıcının ön ödemeli taksitle satış sözleşmesinin yerine olağ an koşullarla yapılacak bir taksitle satış sözleşmesinin konulmasına ilişkin önerisinin satıcı tarafından kabulünün ayrı bir sona erme sebebi olarak değerlendirilmesi gerektiğı ifade edilmelidir (BK. m. 269/III).

KAYNAKLAR

- Akünel, Teoman : “Mukayeseli Hukukta Taksitle Satım Sözleşmelerinde Alıcıyı Korumaya Yönelen Tedbirler”, *Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Yeni Seri, Y. 6, S. 9, 1972, s. 79-106.
- Ansay, Tuğrul : Türk Borçlar Kanununa Göre Taksitle Satışlar ve Satıcı, Ankara 1954.
- Aral, Fahrettin / Ayrancı, Hasan : Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri, 9. Baskı, Ankara 2012.
- Atasoy, Ömer Adil / Taşkın, Mustafa / Acar : Hakan, Tüketicuyu Koruma Hukuku, Eskişehir 1997.
- Ayan, Mehmet : Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 7. Baskı, Konya 2012 (Borçlar).
- Ayan, Mehmet : Eşya Hukuku, I, Zilyetlik ve Tapu Sicili, 6. Baskı, Konya 2012 (I).
- Aybay, Aydın : Borçlar Hukuku Dersleri, İstanbul 1975.
- Becker, Herman : İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi, İkinci Bölüm, Çeşitli Sözleşme İlişkileri Madde 184-551, (Çev. Suat Dura), Ankara 1993.
- Bilge, Necip : Borçlar Hukuku, Özel Borç Münasebetleri, Ankara 1962.
- Bucher, Eugen : Schweizerisches Obligationenrecht, Allgemeiner Teil, 2. Auflage, Zürich 1988 (I).
- Bucher, Eugen : Obligationenrecht, Besonderer Teil, 3. Auflage, Zürich 1988 (II).
- Çörtoğlu, Sahir : “Tüketicinin Korunması Yönünden Taksitle Satım Sözleşmeleri”, *Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Dergisi*, C. 6, S. 1-2, 1974, s. 261-295.
- Dural, Mustafa / Ögüz, Tufan : Türk Özel Hukuku, Kişiler Hukuku, C. II, İstanbul 2010.
- Eren, Fikret : Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 14. Baskı, Ankara 2012.
- Feyzioğlu, Feyzi Necmeddin : Borçlar Hukuku, Akdin Muhtelif Nevileri (Özel Borç İlişkileri), C. I, 4. Baskı, İstanbul 1980.
- Gauch, Peter / Schlupe, Walter R. / Schmid, Jörg / Emmenegger, Susan : Schweizerisches Obligationenrecht, Allgemeiner Teil ohne ausservertragliches Haftpflichtrecht, Band I, 9. Auflage, Zürich 2008.
- Giger, Hans : Berner Kommentar, Kommentar zum schweizerischen Privatrecht, Bd. VI, 2. Abt. 1., Teilband, 4. Abschnitt Besondere Arten des Kaufes, Art. 222-236 OR., Bern 1999.
- Gümüş, Mustafa Alper : Borçlar Hukuku, Özel Hükümler, C. I, İstanbul 2012.
- Honsell, Heinrich, Schweizerisches Obligationenrecht Besonderer Teil, 3. Auflage, Bern 1995.
- İnan, Ali Naim : Borçlar Hukuku, Genel Hükümler Ders Kitabı, Ankara 1979.
- İnceoğlu, M. Murat : Taksitle Satımlarda Tüketicinin Korunması, İstanbul 1998.
- Kılıçoğlu, Ahmet M. : Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 16. Baskı, Ankara 2012.
- Kuntalp, Erden : Ard Arda Teslimli Satım Akdi, Ankara 1968.
- Kuru, Baki / Arslan, Ramazan / Yılmaz, Ejder : Medeni Usul Hukuku, 22. Baskı, Ankara 2011.

- Makaracı, Aslı : Taşınır Mallara İlişkin Kampanyalı Satım Sözleşmesi, Ankara 2007.
- Oğuzman, M. Kemal / Öz, M. Turgut : Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, C. 1, 10. Baskı, İstanbul 2012.
- Ozanoğlu, Hasan Seçkin : Tüketicinin Korunması Açısından Taksitle Satım Sözleşmesi, Ankara 1999.
- Öz, Turgut : Yeni Borçlar Kanununun Getirdiği Başlıca Değişiklikler ve Yenilikler, İstanbul 2011.
- Özmen, E. Saba : “Türk Hukukuna Özgü Olarak Merkez Bankası Kanunu ve Buna Dayanılarak Çıkarılan Tebliğler Karşısında Tüketicinin Korunması Açısından Taksitle Kısmen Peşin Ödemeli Satışlarda Malın Tesliminde İfa Zamanına Bağlı Sorunlar”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 1991/I, s. 47-76.
- Tandoğan, Halûk : Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri, C. I/1, İstanbul 2008.
- Tekinay, Selâhattin Sulhi : Borçlar Hukuku, 4. Baskı, Ankara 1979.
- Tunçomağ, Kenan : Türk Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, C. I, 6. Baskı, İstanbul 1976 (I).
- Tunçomağ, Kenan : Türk Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri, C. II, 3. Baskı, İstanbul 1977 (II).
- Ünlütepe, Mustafa : Türk Borçlar Kanunu Hükümleri Çerçevesinde Taksitle Satım Sözleşmesi, İstanbul 2011.
- Velidedeoğlu, Hıfzı Veldet / Özdemir, Refet : Türk Borçlar Kanunu Şerhi (Genel - Özel), Ankara 1987.
- von Tuhr, Andreas : Borçlar Hukukunun Umumi Kısım, (Çev. Cevat Edge), 2. Baskı, Ankara 1983.
- Yavuz, Cevdet : Borçlar Hukuku Dersleri, Özel Hükümler, 10. Baskı, İstanbul 2012.
- Zevkliler, Aydın : Açıklamalı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, Ankara 2001.
- Zevkliler, Aydın / Aydoğdu, Murat : Tüketicinin Korunması Hukuku, 3. Baskı, Ankara 2004.
- Zevkliler, Aydın / Havutçu, Ayşe : Özel Borç İlişkileri, 9. Baskı, Ankara 2007.
- Zweifel, Von Paul : Kısmî Ödemeli Satışların Yeni Tanzim Şekli, (Çev. Bedii Eğilmezler), AD., S. 1-2, 1963, s. 1292-1309.